

PENGEVIRKE

Tidsskrift for ny bankkultur – Utgis av Cultura Bank og Merkur

nr. 1 · 2012

Tema:
**Verdibasert
bankdrift**

Verdibasert bankdrift

Av Ann Hybertz Frandsen

Cultura og Merkur er langt fra de eneste bankene som bygger på en bærekraftig og langsiktig forretningsmodell – vi er ikke alene. Internasjonalt finnes det en lang rekke banker som arbeider for en mer sosial og miljøbevisst, samfunnsorientert banksektor.

Global Alliance for Banking on Values (GABV) er et internasjonalt nettverk av banker som driver sin

virksomhet på grunnlag av verdibegreper hvor både samfunnsmessig merverdi og mer tradisjonell bedriftsøkonomi inngår – ofte betegnet som 'treddobbelt bunnlinje': people, planet and profit. Tross et felles fotfeste blant medlemmene i GABV, er det store forskjeller på hvordan verdiene kommer til uttrykk i det daglige arbeidet, og på hvordan man betegner disse. Det

finnes ikke noe internasjonalt samlet begrep for hva man skal kalle denne forretningsmodellen. I Tyskland bruker man begrepet social banking. I Syd-Europa snakker man om solidarity finance, og i mikrofinansssammenheng og i FN snakker man om inclusive finance. Også uttrykket ethical banking brukes flere steder. Bankene som arbeider for disse områdene betegner seg selv som alt fra alternative, bærekraftige eller verdibaserte til grønne banker.

I årets første nummer av Pengevirke har vi valgt å se nærmere på en rekke banker med treddobbelt bunnlinje, som på hver sine måter ønsker å fremme en ny bankkultur. Vi belyser blant annet emnet ut fra bankenes egne fortellinger, om deres virke og deres fremtidsønsker og -perspektiver.

Årets første nummer av Pengevirke er også stedet hvor vi gir en kort beretning om Cultura Banks drift og resultater i 2011.

I Merkur sker udlån på baggrund af såvel økonomiske som etiske, sociale og miljømæssige vurderinger. Ved at finansiere projekter ud fra disse kriterier ønsker Merkur at påvirke samfundsudviklingen i en bæredygtig retning. Mange af Merkurs låneprojekter har inspireret andre og givet impulser til videre udvikling. Merkur ønsker således med sit virke at række udover den umiddelbare finansiering og virkeliggørelse af konkrete initiativer. Omkring 19 000 privatkunder, virksomheder, foreninger og institutioner har på dette grundlag valgt at benytte Merkur som deres pengeinstitut. I kraft af udlånspolitikken får Merkurs indlånere yderligere mulighed for at øremærke opsparingen til særlige formål, f.eks. til økologisk eller biodynamisk jordbrug, økologisk byggeri, vedvarende energi, bæredygtig produktion og handel, økosamfund og bofællesskaber, frie skoler og børnehaver, institutioner for social omsorg, kunst og kulturel virksomhed. Merkur har i øjeblikket en balance på ca. 2 mia. kr. Af det samlede udlån udgør de almennyttige, samfundsgavnlig projekter hovedparten. De øvrige udlån er til private – fortrinsvis til boligformål.

Merkur har afdelinger i Aalborg, Aarhus, Odense og København.

Merkur, Vesterbrogade 40, DK-1620 København V,
Tlf. +45 70 27 27 06,
merkur@merkur.dk, www.merkur.dk

Cultura Bank driver sin virksomhet etter prinsippene for 'social banking'. Det innebærer for det første at utlånsformålene vurderes etter etiske kriterier, og for det andre transparens – det vil si at innskytterne får vite hva pengene lånes ut til. Cultura Bank arbeider for at etikk og moral skal innarbeides i det økonomiske liv gjennom et nytt syn på penger, økonomi og lønnsomhet, hvor man ikke ensidig fokuserer på egennytte.

Cultura finansierer blant annet prosjekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre oppvekstvilkår. Spesielt kan også nevnes samarbeidet med det europeiske garantifondet (EIF), om en garantiordning for etablerere og småbedrifter. Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land og med organisasjoner som WWF og Redd Barna, Norge.

Cultura har en balanse på ca. 480 mill. Nok. Det er 16 medarbeidere på kontoret i Oslo. Banken har kunder over hele landet.

Cultura Sparebank, Postboks 6800, St. Olavs plass,
N-0130 Oslo, Tlf. +47 22 99 51 99,
cultura@cultura.no, www.cultura.no

Innhold

Tema: Verdibasert bankdrift

4

Verdibasert bankdrift og sosial forandring

4

Kanadisk andelsbank vil omdefinere begrepet rikdom

6

Å flytte penger er å flytte holdninger

8

Alternativ bank i en krisetid

10

Smånytt

12

Fra lite til stort

14

Stor på mikrokreditt i Peru

16

Nytt fra Cultura

18

Cultura Bank emisjon 2012

20

Kort årsrapport 2011

22

Right Livelihood Award

26

Økonomer med fokus på miljø og samfunnsansvar:
Tim Jackson

28

Folk flest kan mer enn de tror

30

Social Banking i et akademisk perspektiv

32

Aktuelle bøker

35

Kommentar:
Den farlige forskjellen

38

Verdibasert bankdrift og sosial forandring

Verdibaserte banker bør bidra med nytenkning innen de finansielle systemene, ikke bare i kraft av hva de gjør som sin kjerneoppgave, men også ved å utvikle nye initiativer og inspirere omverdenen.

Av Peter Blom, adm. direktør Triodos Bank og formann for Global Alliance for Banking on Values

I løpet av de siste årene har verden blitt fanget i en storm av akselererende, omfattende forandringer i en tilsynelatende permanent krisetilstand. Bankene får mye av skylden for problemene. Samtidig har en bevegelse av verdibaserte banker opplevd suksess.

Selv om tilliten til storkapital så vel som storbanker har vært konstant nedadgående de siste årene, er vi nå vitne til en dyperegående vekkelser til samfunnsmessig handling. Mer enn noensinne tar enkeltmennesker, snarere enn regjeringer eller bedrifter, styringen i forhold til å utforme vår felles fremtid.

Fra det presset som utøves via enorme internettfellesskap som kan reagere hurtig i forhold til skiftende omstendigheter, til stadig omtalte aksjoner organisert av Occupy-bevegelsen, reiser forskjellige stemmer fundamentale spørsmål om måten vi lever på og systemene vi er avhengige av nå. Verdibaserte banker kan bidra til å gi svar på disse spørsmålene.

Gjeldskrisen

Fra den greske redningspakken til euroens skjebne lyser alle varsellampene rødt i det globale systemet. Men mens politikere og pressen fokuserer på euroen, så er den virkelige krisen en gjeldskrise.

Vi er dypt forgjeldet både som land, virksomheter og individer. Bankene har skapt en enorm gjeld og har altfor lav egenkapital, noe som utsetter dem for et uforvarlig risikonivå. Sentralbanker har satt ned rentenivået slik at stadig mer gjeld kan genereres. Dette har gjort det mulig for folk å forbruke mer og å beskytte den hellige gral, økonomisk vekst, samt å opprettholde troen på at markedet skal løse problemet.

Redningsaksjon

Regjeringer har brukt milliarder av euro på å redde det skrantende finansielle systemet. Samtidig har det vært færre penger enn noensinne til å bekjempe fattigdom, til å omstille til en økonomi med lave CO₂-utslipp samt til finansiering av små virksomheter. Alt dette er områder som vi virkelig har bruk for. De nødvendige midlene er tilstede, men den politiske viljen mangler.

Nye, troverdige finansieringsmetoder og nye måter å tenke på er mer nødvendige nå enn noen gang tidligere. Alt dette betyr at bærekraftige banker og deres kunder og samarbeidspartnere har en viktig rolle å spille. Vi vil ikke måle resultater basert på hvor store vi blir, men vi vil gi inspirasjon og virke som forbilde for andre, fordi suksessrike bærekraftige banker beviser at tingene kan gjøres på annerledes vis.

Hvordan tingene forandret seg

For å forstå hvor finanssektoren bør bevege seg videre, er det verdt å se på når og hvordan forholdene forandret seg så markant. For 30 år siden var banksektoren rik på allsidighet. Banker fokuserte for eksempel på landbrukssektoren eller på små virksomheter. De hadde en klar rolle som kundene deres forstod og satte pris på.

Begynnelsen av 80-tallet markerte starten på en periode med dyptgripende forandring. Den 'statiske' måten å tenke på, at business er business og bankdrift er bankdrift, ble omdefinert til en mer lineær måte å tenke på. Dette ble fremmet av den nye finansielle liberalisme i Storbritannia og USA, som fant gjenklang i store deler av Europa.

Banker ble omgjort til virksomheter, og de begynte å vokse. I takt med at de vokste, begynte de å handle i egen interesse og skapte hittil uoppdaget profitt. Båndet til realøkonomien begynte å bli fragmentert i en slik grad at noen bankfolk virkelig trodde på at de innovative finansielle markedene i seg selv kunne fremskaffe reelle verdier.

Peter Blom mener at de verdibaserte bankene kan og skal fungere som positiv katalysator for bærekraftig forandring. Foto: Triodos Bank

Triodos Banks hovedkontor i Zeist, Holland. Foto: Triodos Bank

Den 'lineære' tankegangen, som forvandler nesten alt til et salgbart produkt, er en av de grunnleggende årsakene til de problemene vi har nå. Denne tankegangen skal endres. Hvis den ikke endres, vil vi ikke få de bankansatte som vi trenger for å bygge en mer rettferdig, miljømessig ansvarlig og bærekraftig fremtid.

Hva trenger vi?

Vi trenger systemer som anerkjenner og tar hensyn til hvor gjensidig avhengige av hverandre vi har blitt.

Vi bør forstå og hilse velkommen kjensgjerningen om at banker har en avgjørende, positiv rolle å spille i samfunnet. Banker bør tjene den reelle økonomien og søke å avdekke hva de menneskene de betjener har bruk for, heller enn å maksimere aksjonærenes avkastning uavhengig av de virkelige omkostningene.

Nytenkning og handling

Verdibaserte banker er sentrum for innsatsen for å nytenke systemet på denne måten. Ikke bare i kraft av hva de gjør som sin kjerneoppgave, men ved å utvikle initiativ og nye metoder.

Triodos Bank, Merkur og en håndfull andre pionerer innenfor bærekraftige banker har grunnlagt *Global Alliance for Banking on Values*. Dette nettverket av verdens førende, verdibaserte banker sikter etter å øke bærekraftige bankers innvirkning over hele verden.

Global Alliance for Banking on Values har til hensikt å vokse til 30 medlemmer, fra de nåværende 15, innen 2015 – og å utforske kollektive finansielle verktøy for å møte behovet for kapital i den raskt økende banksektoren. Samtidig ønsker vi å påvirke og styrke den bærekraftige banksektoren og utvikle et aktivt program for humankapital for å utdanne og utruste en ny generasjon med bærekraftige bankfolk.

Forbindelser

Betydningen av slike initiativ og effekten av dem bør ikke undervurderes. De sosiale og miljømessige spørsmålene som den bærekraftige bankbevegelsen kjemper med, er mer påtrengende enn noensinne. De er synlige i kraft av stemmene fra et stadig mer utilfreds sivilsamfunn. I denne situasjonen har bankene makt til å være den produktive, positive katalysatoren for bærekraftig forandring eller til å være det som potensielt skaper dypere kriser i fremtiden.

Verdibaserte banker kan ikke løse disse problemstillingene alene, men de har en avgjørende rolle å spille, i det de tilbyr troverdige, positive svar på noen av vår tids største utfordringer.

Global Alliance for Banking on Values

11 av verdens ledende sosialt og miljøorienterte banker grunnla i mars 2009 Global Alliance for Banking on Values. I tillegg til å være et globalt nettverk for denne type banker er hensikten å skape mer oppmerksomhet om bærekraftige forretningsmetoder. Nettverket har i dag 15 medlemmer. www.gabv.org

**GLOBAL
ALLIANCE
FOR BANKING
ON VALUES**

Kanadisk andelsbank vil omdefinere begrepet rikdom

I 2010 ønsket Global Alliance for Banking on Values (GABV) sitt første kanadiske medlem velkommen – Vancity, et andelslag fra Vancouver, British Columbia. I dag er Vancity Canadas største andelslag.

Av Jane Nunnikboven, kommunikasjonskonsulent i Vancity

I Canada er Vancity kjent som en progressiv og allsidig organisasjon, som i løpet av 65 år har vært en drivkraft for sosial forandring. Dette gjør Vancity til et opplagt medlem av nettverket GABV. „Vancity og deres samarbeidspartnere i GABV deler en oppriktig forpliktelse til å skape en mer sosialt rettferdig og miljømessig bærekraftig fremtid for våre medlemmer og kunder,“ sier Vancitys formann og administrerende direktør, Tamara Vrooman. „Vi har alle en unik mulighet til å arbeide som katalysatorer i lokalsamfunnene våre og ha en effekt langt ut over de finansielle ytelser vi for øvrig tilbyr,“ mener hun.

Begynnelsen

Ved grunnleggelsen i 1946 hadde Vancity ingen spesifikke planer om å engasjere seg i sosial endring. Denne rollen oppstod naturlig som et resultat av andelsbankens kooperative forretningsmodell. Som et finansielt andelslag eksisterer Vancity utelukkende for å betjene sine medlemmer og lokalsamfunnet deres. Dette betyr ofte risikovillighet og normbrytning.

Tamara Vrooman mener at de bærekraftige bankene bør være inspirasjonskilder for omverdenen og vise hvordan man kan drive en bank med en positiv virkning på samfunnet. Foto: Vancity.

„Vi har alle en unik mulighet til å arbeide som katalysatorer i lokalsamfunnene våre og ha en effekt langt ut over de finansielle ytelser vi for øvrig tilbyr.“

Tamara Vrooman

De første kanadiske andelslagene ble etablert tidlig på 1900-tallet og vokste frem på et tidspunkt da bankene gjorde det vanskelig for vanlige innbyggere å låne eller investere pengene sine. I begynnelsen oppsto de fleste andelskassene ut fra et felles grunnlag, slik som arbeidsplass, bransje, kirke eller etnisk tilhørighet. Andelslag basert på slike fellesskap utvidet lånemulighetene, men lot dem som ikke tilhørte noen av disse fellesskap i stikken.

Snart begynte noen få andelskasseaktivister likevel å fremme ideen om åpne lokalsamfunnsbaserte andelslag i Vancouver,

som kunne gi alle innbyggerne i byen muligheten til å bli medlem. På tross av denne uortodokse ideen var tilhengerne meget engasjerte. Etter en stund fikk de etablert en åpen andelsbank ved navn Vancouver City Savings Credit Union, – i dag kjent som Vancity.

En annerledes tilgang

Helt fra starten har Vancity gjort tingene på en litt annerledes måte. Det aller første lånet ble gitt til en ung kvinne, med \$ 100. En modig beslutning på et tidspunkt hvor det var relativt uvanlig å låne

penger til kvinner. Det var den første banebrytende handlingen, som skulle bli fulgt av mange flere. Vancity var den første finansielle institusjonen som kunne tilby boliglån til eiendommer i Vancouvers arbeiderkvarter i byens East Side. Senere var Vancity de første til å tilby boliglån til kvinner uten krav om en mannlig medlåntaker. Vancity bygget opp et renommé for å tilby lånemuligheter til mennesker som hadde vanskelig for å finne slike muligheter andre steder.

Fokus på lokalsamfunnet

Vancity har alltid vært en viktig del av lokalsamfunnet, men dette fokuset ble mer en formell del av andelsbankens visjon og strategi på slutten av 80-tallet og på begynnelsen av 90-tallet. I motsetning til de fleste andre finansielle institusjoner på den tiden, hadde Vancity et allsidig styre basert på nettopp lokalsamfunnet. Hva disse styremedlemmene manglet i formell bankbakgrunn, kompenserte de for med et brennende engasjement for emner som for eksempel sosial rettferdighet.

Vancitys avdeling i Morgan Creek.
Foto: Vancity

Omdefinering av begrepet rikdom

Vancitys nærhet til lokalsamfunn og bærekraftighet har utviklet seg gjennom årene, og i 2008 introduserte andelsbankens ledere en ny visjon: *En omdefinering av rikdomsbegrepet*. Vancitys ledere fornemmet at andelskassen kunne gjøre mye mer for å støtte medlemmene og lokalsamfunnet på unike og dristige måter. At de kunne bevege seg videre fra velgjørenhet til å skape en mer dyptgripende og vedvarende forbedring i medlemmenes liv.

For å kunne gjøre dette trengte Vancity en ny definisjon av begrepet rikdom, en som går utover profit og som anerkjenner at man kun virkelig kan trives som individ når man er omgitt av et levende og sunt lokalsamfunn, som er bærekraftig på lang sikt. Drevet av denne nye definisjonen av begrepet rikdom har andelskassen tilegnet seg en ny måte å drive forretning på. Dette gjøres primært gjennom det Vancity kaller *impact lending*, – lån og investeringer som skal være med på å forbedre menneskers liv og støtte miljøet. Noen områder av spesiell interesse inkluderer boligbygging, eiendommer med sosiale formål samt lokale, naturlige og økologiske matvarer.

For å hjelpe interessenter med å forstå den nye visjonen, har Vancity nylig lansert et oppdatert konsept som uttrykker visjonen på en håndgripelig og forståelig måte. Vancity kaller dette Good Money™, et uttrykk som favner Vancity's forretningsmodell. Med dette konseptet forplikter andelskassen seg til å anvende pengene på gode og allmenntilgode formål: *„At Vancity we make you good money by putting money to good.“*

Ved å innføre denne nye definisjonen på begrepet rikdom

„Vår oppgave er nå å vise omverdenen at vår forretningsmodell er robust, og at vi har en positiv innvirkning på lokalsamfunnet.“

Tamara Vrooman

har Vancity begynt på en reise, hvor de omdefinierer hva det betyr å være en finansinstitusjon. Det er ikke en lett vei å gå, men det er en reise som andelsbanken tror vil kunne forandre sektoren. „En omdefinering av begrepet rikdom handler om å vise at mennesker kan få oppfylt de økonomiske målene sine uten å måtte kompromisere med behovet for sunne fellesskap, hvor de tjener gode penger på gode formål,“ sier Vrooman.

„Vår oppgave er nå å vise omverdenen at vår forretningsmodell er robust, og at vi har en positiv innvirkning på lokalsamfunnet, avslutter hun.“

Fakta

Medlemmer:	418 000
Ansatte:	2 400
Aktiva:	15,5 milliarder CAD
Avdelinger:	59
Forretningsområde:	Metro Vancouver, the Fraser Valley, Victoria and Squamish
Tjenester:	Alle banktjenester for privatpersoner og bedrifter samt allmenntilgode foreninger, inklusive lån, investeringer, kredittkort og vekslings av valuta.

Les mer om Vancity's innvirkning på lokalsamfunnet på www.vancity.com/stories

New Resource Bank: Å flytte penger er å flytte holdninger

De amerikanske kampanjene 'Move Your Money' og 'Bank Transfer Day' setter fokus på verdien av de lokale og bærekraftige banker, noe New Resource Bank nyter godt av.

Av Vincent Siciliano, administrerende direktør for New Resource Bank

Det er vanskelig å vite hvor mange mennesker i USA som flyttet pengene sine på grunn av *Bank Transfer Day*, en gras-rotbevegelse som pustet nytt liv i den allerede eksisterende *Move Your Money*-kampanjen. Denne kampanjen oppfordrer folk til å si opp kundeforholdet sitt i storbanker til fordel for lokale banker og andelskasser. Tallene på nyåpnede konti i små og lokale banker er ikke tilgjengelige, men på hjemmesiden til *Move Your Money* rapporteres det at mer enn 80 000 mennesker har gitt tilsagn om å flytte innskuddene sine. Credit Union National Association, de amerikanske andelbankenes forening, beretter om mer enn 650 000 nye andelskasskonti i perioden september til november.

New Resource Bank har uten tvil hatt fordel av dette. Et rekordhøyt antall nye kunder åpnet konti hos oss i løpet av

fjerde kvartal 2011. Vanligvis oppretter vi 40–60 nye konti hver måned. I oktober åpnet vi 154 nye konti. Antallet nye kunder vokste gjennom taket i de to første ukene av november, hvor vi åpnet 174 nye konti. Og nye kunder fortsetter å strømme til, selv om *Bank Transfer Day* var den 5. november.

En del av suksessen skyldes vår egen *Move Your Money*-kampanje, hvor vi tok i bruk sosiale medier, e-mail, postkort og innhold på hjemmesiden vår. Jeg poengterer dette fordi de større *Move Your Money* og *Bank Transfer Day*-kampanjene primært har vært drevet av frustrasjon over storbankenes kundeservice og det at de har mottatt hjelpepakker, i motsetning til kundenes egne ønsker om å få pengene deres til å virke i det godes tjeneste. Mange i USA vet ikke at de har muligheten til å velge banker som fokuserer på bærekraftighet, på linje med vår bank. Vi hadde behov for å bli en del av debatten og introdusere ideen om at folk kan kreve mer av bankene sine enn kun god service og etisk forretningsførsel, selv om dette også er egenskaper som vi selvfølgelig støtter og selv praktiserer.

Vi oppmuntrer folk til å tenke på andre måter om penger ved å stille dem et spørsmål, som danner grunnlaget for vårt særpreg: „Vet du hvor pengene dine sover om natten?“ Når vi stiller dette spørsmålet, reagerer folk med nysgjerrighet og litt uro.

Søken etter bærekraftighet i bankverdenen

Hos New Resource Bank er vår visjon om å fremme en bedre verden ledetråden for hvordan vi beslutter å gi lån. Vår målsetning er å oppnå en låneportefølje hvor 100 prosent av midlene er investert i virksomheter som fremmer bærekraft. Vi har ikke nådd denne målsetningen helt ennå. Tradisjonelle lokalbankslån gitt i vår utbyggingsfase utgjør rundt 42 prosent av vår nåværende portefølje. Men i 2009 besluttet vi å kun gi lån som er i overensstemmelse med formålet vårt. Nå skal alle låntakere være grønne virksomheter eller virksomheter som forplikter seg til å bli mer bærekraftige.

En måte å vurdere vår porteføljes bærekraftighet og å hjelpe kundene våre til å gjøre fremskritt i forhold til dette, er vår *Client Sustainability Assessment*. Dette er en 'bærekraftighetsvurdering' som alle nye og eksisterende kunder skal gjennomgå. Vurderingen ser spesielt på hvor en kunde befinner seg på en firedelt skala: begynner, utvikler, førende og ekspert. Etter å ha gjennomgått vurderingen får kundene våre en verktøykasse

*Vincent Siciliano, administrerende direktør for New Resource Bank siden 2009, mener at bankene har en unik mulighet til å påvirke lokalsamfunnet i en positiv retning.
Foto: New Resource Bank*

tilpasset sine spesifikke resultater, som gir dem veiledning om hvordan de kan bli mer bærekraftige. Målsetningen vår er at kunder skal avansere til det neste nivået eller høyere, etter hver påfølgende vurdering. I den første gruppen av 40 virksomheter som gjennomførte vurderingen, fikk flertallet over begynnervåret, noe som indikerer at de allerede har tatt seriøse skritt på veien mot bærekraftighet.

Fremtiden

Vårt umiddelbare fokus går på å hjelpe virksomheter og organisasjoner i Nord-California med å drive virksomhetene deres ut fra ideen om den tredoble bunnlinjen. I takt med at vi blir bedre og bedre til å utvikle disse formene for tillitsfulle mentorordninger, vil vi ekspandere ut over Nord-Californias grenser til andre deler av landet. Vi ønsker å være den beste banken i verden til å tilby bærekraftig virksomhetsekspertise.

Ser vi på det større bildet, er det virkelig mulig at vi er på nippet til å se fundamentale endringer i den måten økonomien vår fungerer på sett i perspektiv av vekstrater, arbeidsledighetstall, sparing og en nytenkning av hva kapitalismen står for og hvordan den håndterer sosiale og miljømessige påvirkninger.

Man har diskutert disse forholdene lenge, men det later til at de fleste trodde at litt regulering i ytterkantene var nok til at markedene ville være selvkorrigerende. Vi kan så avgjort se ut fra nedsmeltningen av de finansielle markedene i 2008 at en liten smule regulering så langt fra var nok til å redde finanssystemet. Man kunne da konstatere at de uhemmede markedene kun samlet opp risiko. Den rette løsningen er ikke en mengde reguleringer, selv om staten har en betydelig rolle å spille, men heller en nytenkning i forhold til verdier og formål.

En bank er i en unik posisjon til å være endringsfremmende, og i vårt tilfelle har vi verdier som går på bærekraftighet, transparens og fellesskap. Dette skaper retningen for den forandringen vi ønsker å se i de fellesskapene hvor vi bor og arbeider. Når alt kommer til alt er løsningene på de problemene vi nå står overfor at mennesker blir oppmerksomme på ikke bare mennesker, jordkloden og fortjeneste, men også på deres eget underliggende formål: „Hva ønsker du å oppnå? Hva ønsker du at ditt ettermæle skal være? Hva ønsker du å få ut av livet?“

Fakta

New Resource Bank ble stiftet i 2006 i San Francisco. New Resource Bank er medstifter og medlem av Global Alliance for Banking on Values, sitter i styret til Green America, er rådgivende styremedlem for American Sustainable Business Council, og er medlem av Green Chamber of Commerce and Independent Bankers. New Resource Bank er sertifisert B Corporation og Green Business.
www.newresourcebank.com

Lenker

www.banktransferday.org
www.moveyourmoneyproject.org

*New Resource Bank i San Francisco.
Foto: New Resource Bank*

Alternativ bank i en krisetid

GLS-Bank i Tyskland er Merkurs og Culturas 'søsterbank'. Vel å merke en storesøster, både når det gjelder alder og størrelse. Med sine 35 år, vel 113 000 kunder og en balanse på over 2 milliarder euro, er den langt større enn sine nordiske lillesøstre.

Av Kirsten Arup, kunderådgiver i Merkur

Andreas Neukirch (51) har utgjort den ene halvdel av ledelsen i GLS i snart ti år. Vi hadde avtalt et telefonmøte med ham for å snakke om hvordan det er å være en alternativ bank i en krisetid.

„Den finansielle krisen betyr først og fremst at det er mange mennesker som spør seg selv om hva det var som gikk galt, hvilke mekanismer som spilte inn, og videre, hva de selv kan bidra med for at dette ikke skal skje igjen,“ forteller Andreas Neukirch. „Interessen for pengespørsmål er rett og slett blitt større. Når folk begynner å tenke på denne måten, resulterer det ofte i en interesse for GLS. Vi merker på alle de nye kundene våre at grunnen til at de henvender seg til oss faktisk ikke i første omgang handler om en sikker plassering av penger, men snarere om hvilke vurderinger man må gjøre seg når det handler om penger. Dette gir oss meget store muligheter,“ mener han.

Midt i en krise

Men ingenting er gratis. Krisen har ført mange tøffe krav med seg. Også i Tyskland er reguleringen av bankene blitt skjerpet, og det blir stilt økte krav til egenkapital, rapportering og styring. Alternative banker må mestre dette på lik linje med alle andre banker. Markedsutviklingen medfører også at det blir mer krevende å drive bank, og det er vanskelig å sette opp like positive prognoser som tidligere. Situasjonen er mye mer

uforutsigbar, og bankene må reagere hurtigere.

I Tyskland og i mange andre land, har finanskrisen resultert i en 'fastfrysning' av det såkalte internbankmarkedet, dvs bankenes lån til hverandre. Det har skapt store problemer, spesielt for de bankene som har mer lån enn innskudd. GLS er med i det store tyske andelskasseforbundet, Bundesverband der Deutschen Volksbanken und Raiffeisenbanken. Disse har ikke opplevet denne 'fastfrysningen', fordi andelsbankene har tillit til hverandre. For øvrig har GLS, på samme måte som Merkur og Cultura, en sterk innskuddsside og har derfor ikke bruk for penger fra andre banker. Men andelskassene er jo ikke isolerte fra omverdenen. Kampen om innskudd som de konvensjonelle bankene har innledet, smitter over på rentesituasjonen. Dessuten blir alle banker stilt overfor økte krav til egenkapital, noe som også påvirker GLS' muligheter for å tiltrekke andelskapital.

I begynnelsen av desember traff andelshaverne i GLS derfor en epokegjørende beslutning: Etter å ha operert med uforrentet andelskapital i 35 år, vil det heretter bli utbetalt dividende på andelskapitalen. Avgjørelsen ble lenge og grundig diskutert, og endringen ble vedtatt med et meget stort flertall. Beslutningen ventes å medføre at GLS både kan øke antallet andelshavere og deres gjennomsnittlige andelskapital.

Gir vekst innflytelse?

Den økonomiske krisen har fått folk til å reflektere over hva som har gått galt, men har krisen også medført en økt politisk interesse for den forretningsmodellen som GLS står for?

„Vi har blitt mer kjent i løpet av de seneste årene, og vi har også mottatt noen priser. Det har medført at forskjellige aktører har lært oss bedre å kjenne, noe som har gjort det lettere for oss å være tilstede ved forskjellige arrangementer og å bli hørt i politiske spørsmål. Vi ble for eksempel invitert til en høring i Forbundsdagen om en mulig avgift på finansielle transaksjoner. Vi har også blitt oppsøkt av en gruppe fra Europaparlamentet som ville vite mer om forretningsmodellen vår. Vi blir bedt om å være med på foredrag, bidra med inspirasjon til debatter osv. Men vi kan ikke se at det er blitt endret på noe av den grunn. Man skal ikke overvurdere den innflytelsen vi har,“ slår Andreas Neukirch fast.

Stabil vekst

GLS har igjen i 2011 prestert en enorm vekst. Innskudd har økt med 20 % og utlån med 25 %. Spesielt utlånsveksten fremkaller respekt, – man skal jo huske på at en slik form for

Andreas Neukirch mener at finanskrisen har gjort flere mennesker bevisste på de finansielle mekanismene, noe som har kommet GLS til gode.

sterk utlånsvekst vi så hos noen av bankene før finanskrisen, var drevet av spekulative utlån. GLS låner på samme måte som Merkur og Cultura ut til prosjekter i realøkonomien. Men Tyskland er ikke i økonomisk krise slik som Danmark er. Arbeidsløsheten er den laveste på 20 år. Dessuten er ikke de bransjene som GLS arbeider med blant dem som er spesielt konjunkturutsatte. „Skoler, fornybar energi, matvarer, institusjoner for handikappede, kultur, osv, forsvinner ikke fra en dag til en annen. Nettopp denne sammensetningen er også, fra et bankmessig perspektiv, meget interessant, fordi den skaper stabilitet,“ sier Andreas Neukirch.

I tyske bankkretser snakker man om forskjellen på prosjekter som 'kommer inn' og forretninger som 'skal hentes'. Altså om kundene så å si kommer av seg selv. På spørsmålet om hvorvidt GLS har gjort noe spesielt for å skape vekst, svarer Andreas Neukirch nei. „Det er nesten blitt gjort mindre nå enn før, for vi hadde en ubesatt lederstilling innen PR i noen måneder, hvor vi hadde litt redusert kapasitet. Men utlånsveksten kommer av at vi har spesiell kompetanse innen vårt felt. Vi blir i høy grad anbefalt fra kunde til kunde. Utlånsveksten er gan-

ske jevnt fordelt på bransjene, men akkurat nå er det, – kanskje forsterket av Fukushima-ulykken – en særdeles høy vekst innen fornybar energi,“ forteller Neukirch.

En vare som aldri blir ferdig

Etter hvert har det blitt sjeldent å oppleve en slik vekst innen bankverden, og sett i lys av finanskrisen gir det også anledning til å være påpasselig, mener Andreas Neukirch. „Prøv å sammenlikne med realøkonomien. Det finnes flere eksempler på bedrifter som vokser. Om et produkt er ønsket og det holder hva det lover, så kan en virksomhet vokse meget raskt og meget bærekraftig,“ sier han.

Men sammenlikningen holder naturligvis ikke hele veien. En avgjørende forskjell på en vare og en banktjeneste er at varen i prinsippet er ferdig når den forlater fabrikkene. Hos GLS er produktet aldri ferdig. Hvis det er behov for varen kan den omsettes, om det nå er hos Apple eller GLS. Men forpliktelsen den resulterer i, er forskjellig. „Vår vare er aldri ferdig. Vårt tilbud lyder: Alltid å holde samtalen levende om en bevisst omgang med penger,“ avslutter Andreas Neukirch.

GLS' hovedkontor i Bochum.

Smånytt

Hjertelig pengegave

Det kan være praktisk å gi penger, hvis man vet at mot-takeren sparer til et bestemt formål, men det kan føles upersonlig. Hva med å gi pengene form som et hjerte eller en rose? Origami er en japansk papirbrettekunst. Tradisjonelt origamipapir er kvadratisk, men det er også utviklet mange egne modeller for rektangulært papir, som egner seg for pengesedler.

Modellen til venstre er ganske enkel å få til, modellen til høyre krever en solid porsjon fingerferdighet og tålmodighet. Hjertene er brettet av hver sin norske hundrekroneseddel. Oppskriftene er hentet fra en nettside med ideer til hjemmelagde gaver, der en egen seksjon handler om penge-origami.

www.homemade-gifts-made-easy.com/money-origami.html

Foto: Stian Torstenson

Hvem sa krise?

Oljeprisen er på vei mot rekordnivået fra 2008. Gjennomsnittsprisen i 2011 ble 111 dollar mot 80 dollar i 2010. Det kan ses på de store oljeselskaperenes regnskap for 2011.

Her er et utvalg

Resultat 2011

Shell	28,6 mrd dollar
ExxonMobil	41,1 mrd dollar
Chevron	26,9 mrd dollar

Resultatene er opp til 54 prosent høyere enn i 2010.

(Kilde: Dagbladet Information, 03.02.12)

Slutt på klagen

David Bowen er opptatt av kraften i positiv tenkning. Det er for mye klaging i verden, mener han. Folk bruker sin energi til å fokusere på alt som er galt i stedet for på slik som de ønsker det skal være. Bowen har startet en non-profit organisasjon som arbeider for å hjelpe mennesker til å oppnå positive endringer i livet. Han har laget et enkelt, men effektivt hjelpemiddel, et silikonarmbånd, som du setter på den ene armen. Hver gang du tar deg selv i å klage eller si noe negativt om andre, skifter du armbåndet over på den andre armen. Utfordringen er å klare 21 dager uten å måtte flytte armbåndet. Hvis du tar deg selv i å klage, må du begynne å telle dager på nytt. På nettsiden til A Complaintfree World kan du kjøpe armbånd (10 for 10 dollar) og lese mer. Til nå har de sendt ut mer enn 5,4 millioner armbånd til 80 land.

www.acomplaintfreeworld.org

2012 er kooperasjonens år

FN har utnevnt 2012 til å være internasjonalt år for kooperativer. Gjennom sine *Internasjonale år* vil FN sette fokus på temaer de arbeider med, og formålet i år er å spre kunnskap om hvordan samvirkemodellen kan bidra til å redusere fattigdom, skape arbeidsplasser og redusere sosial ulikhet.

„Kooperativer er en påminnelse til det internasjonale samfunnet om at det er mulig å satse på både økonomisk lønnsomhet og sosial ansvarlighet.“

FN's generalsekretær Ban Ki-moon

- » social.un.org/coopsyear
- » www.samvirke.org gir informasjon om selskapsformen og hvordan man kan etablere samvirke i Norge
- » Den kooperative arbeidsgiver- og interesseorganisasjon www.kooperationen.dk

Online plattform for bærekraftig bankvirksomhet

Upsides er en online plattform for ansvarlig bankvirksomhet og bærekraftig utvikling. Formålet med Upsides er å skape et forum hvor man kan diskutere tendenser, problemstillinger og fremskritt innenfor finansverdenen og bærekraftig samfunnsutvikling. Initiativtakerne bak Upsides er to verdibaserte banker i Holland, nemlig Triodos Bank og FMO. Triodos og FMO mener at banker skal fungere som katalysatorer for sosial forandring. De ønsker med Upsides å spre de gode ideene som nettopp kan gjøre en forskjell.

Upsides sender regelmessig ut nyhetsbrev med intervjuer, synspunkter og diskusjoner. Du kan lese nyheter fra Upsides og abonnere på nyhetsbrevet på www.upsides.com

Slow money bevegelsen

„Vi må lære å investere som om mat, bondegårder og jordens fruktbarhet betyr noe“, er et av prinsippene til Slow money bevegelsen, som ble startet i 2009. Slow money er en motvekt mot et stadig mer komplekst finansvesen, der penger virvler rundt uten kontakt med realøkonomien. Bevegelsen har som langtidsmål at en million investorer skal investere 1 % av sine midler i lokal matproduksjon.

Bevegelsen har en visjon om å bygge opp et nettverk av investorer, givere og bønder, for å oppnå økt grad av lokal selvforsyning med mat. Ved å investere i lokal matvareproduksjon oppnår vi at maten som produseres er trygg og sunn, det skapes lokale arbeidsplasser og matjorden bygge opp og bevares.

Slow money bevegelsen er startet av Woody Tasch, som har skrevet boken *Inquiries into the Nature of Slow Money: Investing As If Food, Farms and Fertility Mattered*.

www.slowmoney.org

Europeerne vil ikke ha genmodifiserte matvarer

Et av verdens største kjemikaliekonsern, BASF, har innstilt planene sine om å utvikle og selge genmodifiserte landbruksprodukter i Europa. BASF begrunner innstillingen av aktivitetene i Europa med den motstanden de har møtt fra europeiske forbrukere, politikere og jordbrukere.

Denne bemerkelsesverdige beslutningen vekker jubel hos en lang rekke organisasjoner, blant annet Greenpeace, som steilt motsetter seg genmodifiserte plante- og matvarer (gmo'er).

BASF har besluttet å legge ned avdelingene sine i tyske Gatersleben og svenske Svalöv og flytte hovedkvarteret for gmo-forskning til delstaten North Carolina i USA.

(Kilde: Politiken, den 16.01.12)

Fra lite til stort

Ett menneskes handlinger kan ha store konsekvenser både i positiv og negativ retning. Innføringen av mikrokreditt er et enestående eksempel på positive ringvirkninger.

Av Arne Øgaard. Foto: Strømmestiftelsen

Mohammad Yunus tilhørte den vellykkede overklassen i Bangladesh. En dag oppdaget han at mange av de fattige måtte låne penger til svært høy rente. Han kom i snakk med noen kurvflettersker som ikke hadde råd til å låne penger og som derfor måtte arbeide for en mellommann som skaffet dem råvarene og stakk av med så mye av fortjenesten at de måtte tigge i tillegg til å arbeide. Ved at de fikk et lite lån på rimelige vilkår, ble de uavhengige av mellommannen og kunne leve av arbeidet sitt. Yunus ble overrasket over hvor lite penger som skulle til for å gi mennesker et nytt og bedre liv. Med utgangspunkt i denne oppdagelsen startet han opp med mikrokreditt og det som ble Grameen bank. De lånte ut penger til kjøp av symaskiner, husdyr, mobiltelefoner og mye annet som ga grunnlag for en livsinntekt. Ideen spredte seg raskt, spesielt etter at Mohammad

Yunus fikk Nobels fredspris, og i dag er dette kjempestort, og mange ulike aktører er involvert. Over 100 millioner mennesker har nå mottatt mikrokredittlån. De aller fleste er gode tilbakebetalere, og små penger har gitt mange mulighet til en nødvendig livsinntekt. Noen av utlånerne er rene idealister, som den norske Strømmestiftelsen, www.strommestiftelsen.no, mens andre har et mer kommersielt preg.

I Norge har vi NMI – Norwegian Microfinance Initiative www.nmimicro.no, hvor fondsmidlene kommer fra næringslivsgiganter som Ferd, DnB, KLP, Storebrand og det statlige Norfund. Den totale kapitalen i NMI er 600 millioner kroner. Av denne summen kommer halvparten fra offentlig sektor og halvparten fra de private aktørene.

Det er reist kritikk mot en del av mikrokredittforetakene

Ved hjelp av mikrokreditt har denne kvinnen i Bangladesh skaffet seg en hønseflokk, som gir levebrød for familien.

Denne kvinnen i Uganda har skaffet seg ku ved hjelp av mikrokreditt. Nå kan hun leve av å selge melken.

for høye renter og dårlig kundebehandling. Når noe er blitt så stort, kan en ikke vente at alt er like bra, men begge de to største norske aktørene viser på sine hjemmesider at de har god oppfølging av pengenes sosiale effekt.

Det hele startet altså ved at en mann fikk en ide etter at han hadde snakket med noen kvinner på vei fra et møte. Han valgte å gjøre noe med ideen, og dermed var det hele i gang.

Vi lever i dag i en verden hvor det er en stadig stigende misnøye med det økonomiske systemet. Mange mennesker føler seg utestengt fra det som skulle være samfunnets husholdning og som skulle sørge for en rettferdig fordeling av ressurser og arbeidsoppgaver. I en slik situasjon er det høyst forståelig at mange velger å protestere, slik vi for eksempel så i høstens store Wall Street- demonstrasjoner. Demonstrantene fikk sympati fra mange, men oppnådde ikke konkrete endringer. Selv de politikerne som støttet dem så ikke ut til å vite hvordan de best kunne hjelpe i praksis.

Ønsker en å oppnå konkrete endringer er det sjelden nok å protestere, det kan være vel så viktig å støtte opp om realiseringen av nye konkrete tiltak. Å sette penger i Cultura og Merkur er å bidra til å realisere ideen om en mer fornuftsstyrt økonomi. Cultura og Merkur er to av mange banker som arbeider ut fra denne ideen. Banker som har fått økt oppslutning gjennom det siste tiåret. Disse ideene sprer seg ikke like fort som ideen med mikrokreditt, men kan raskt bli større når flere mennesker ikke bare forstår betydningen av tankene bak disse bankene, men også forstår at ens egne handlinger har stor verdi.

Kvinnelig mikro-entreprenør i Uganda satser på kurefletting.

Stor på mikrokreditt i Peru

Mibanco er en bank som arbeider for respekt for menneskerettighetene og for et mer rettferdig og inkluderende samfunn med større likhet. Den ønsker å skape mulighet for utvikling ved å gi flere adgang til et finanssystem med sosialt engasjement.

Av Gabriela Kleeberg Cotrina, kommunikasjonsmedarbeider, Mibanco

Mibanco er i dag den femte største banken i Peru. Den ble opprettet i 1998 på et tidspunkt da de færreste hadde hørt om mikrofinans. Banken var den første som kunne tilby denne typen lån innenfor et statsregulert finanssystem. Men bankens historie strekker seg mer enn 40 år tilbake, da en gruppe entreprenører grunnla nonprofit organisasjonen ACP (Acción Comunitaria del Peru), for å yte smålån til mennesker i sosio-økonomiske sektorer som opplevde ekskludering. Dette dreide seg først og fremst om mennesker som har flyttet inn til byene fra landsbygda. Banken har gjennom årene tilegnet seg stor kunnskap om denne befolkningsgruppens situasjon og behov. Dette dreier seg om mennesker som helt fra fødselen av har

opplevd urettferdighet og store utfordringer, som en konsekvens av det peruanske samfunnssystemet. I mange av familiene er kvinnene aleneforsørger. Til tross for motgang og fattigdom viser det seg at mikroentreprenørene har stor evne og utholdenhet til å stå på for å forbedre sin livssituasjon, hvis de får tilgang på mikrokreditt.

Mibanco har fått bekreftet at tilgang på kreditt gjør det mulig å starte opp bærekraftige virksomheter, men dette må kombineres med en gratis opplæring i hvordan virksomhetene kan drives på en forsvarlig måte. Banken tilbyr flere ulike utdanningsprogram, og et av dem fører frem til 'Mikroentreprenør diplom'. Alle programmene gir konkret kunnskap om

Alpakka tekstiler

Efrain Diaz fremstiller klær og alpakkatekstiler. Alpakkaen er beslektet med kamelen, men lever i Peru og gir en meget verdifull ull. Disse klærne er den viktigste beskyttelsen for folk som lever i de kalde fjellområdene. Han begynte med få maskiner og produksjon i sitt eget hjem. Lån fra Mibanco har gjort det mulig å bygge ut huset til to etasjer slik at han har en egen etasje til produksjonslokaler. Han har også utvidet maskinparken og dermed også produksjonen, slik at han har kunnet gi familien langt bedre livsforhold. Barna hans går nå på universitet i Peru.

økonomi og administrasjon som er tilpasset målgruppene, men det er også et viktig mål å få deltagerne og spesielt kvinnene til å bygge opp sosial kompetanse og utvikle sosialt ansvar og solidaritet.

I programmet *Styrking av kvinnelig entreprenørskap i Peru* har de ulike aktiviteter og leker hvor deltagerne øver seg på å oppnå økonomisk suksess i kreativt samarbeid med andre i samme situasjon og med støtte fra dyktige veiledere. Gjennom disse aktivitetene får kvinnene også oppleve at de er i stand til å bygge opp et annerledes og mer positivt fellesskap.

I programmet *Myconsultant* er det også stor vekt på solidaritet og ansvarlighet. Frivillige sisteårsstudenter fra universitetet formidler av sin kunnskap til bankkundene, samtidig som de selv opparbeider nyttige erfaringer gjennom arbeidet i felten. På den måten oppstår en gjensidig berikelse. Studentene får innsikt i den virkelige verden, som gjør dem dyktigere til å anvende sine kunnskaper i praktiske situasjoner. Lånekundene får forbedret sine virksomheter og får hjelp til å utarbeide konkrete fremdriftsplaner. På denne måten skaper Mibanco virkelige forbindelser, bygger ned sosiale forskjeller, og deltakerne samarbeider på en bærekraftig måte mot et felles mål.

I tillegg sitt engasjement for lånekundene har Mibanco også engasjert seg i å etterleve prinsippene til de globale initiativene *United Nations Global Compact*, som arbeider for menneskerettigheter, rettferdig fordeling og inkludering, og *Global Reporting*

Initiative, som gir retningslinjer om hvordan bedrifter kan rapportere om sin økonomiske, miljømessige og sosiale virksomhet.

Banken har et eget program for å kontrollere forbruket av naturressurser, og de begrenser utlånene til miljøvennlige prosjekter som respekterer arbeiderens rettigheter.

Banken gir et bidrag til samfunnsutviklingen og tar sosialt, miljømessig og økonomisk ansvar. Dette skjer gjennom et sterkt engasjement i de enkelte klientenes utvikling og fremgang, gjennom å utvikle banken og gjennom å bygge opp nettverk. Dette er en kontinuerlig utfordring i forhold til situasjonen i både den nasjonale og internasjonale økonomien.

Fakta

I 2010 hadde banken 580 000 lånekunder
Den hadde et fond på 1 million dollar til opplæringsprogrammer for kundene
I tillegg til ACP som fremdeles er hovedinvestor, så har også Triodos skutt inn grunnkapital

Tradisjonell keramikk

Yrma og Bernardino har vært lånekunder i Mibanco i to år. De bor i Arequipa og er håndverkere som fremstiller tradisjonell peruansk keramikk til både bruk og dekorasjon. Tidligere bodde og arbeidet de i et lite hus som var dekket med matter og hvor regnet kunne trenge inn. I dag bor de i et hus av murstein og med verkstedet i en separat bygning på eiendommen.

I mars 2012 planlegger Bernardino å delta på et håndverksmarked i Cordova i Argentina. Det vil bli første gang han forlater sin fødeby Arequipa.

Nytt fra Cultura

Nytt om tillitsvalgte

Styret

Nytt styremedlem fra de ansatte er **Bjarne Hjertholm**, som tidligere har vært vararepresentant. Han kommer fra låneavdelingen og har vært ansatt i Cultura Bank i seks år. Han har tidligere arbeidet som steinerskolelærer og har en tilleggsutdanning i økonomi og administrasjon fra Handelshøyskolen BI.

Nytt varamedlem er **Camilla Gjetnes** (vara for ansattes representant).

Forstanderskapet

Elizabeth von Hanno Brockfield er valgt til nytt medlem av forstanderskapet i Cultura Bank, som representant for egenkapitalbeveiseierne. Elizabeth er utdannet kulturhistoriker. Hun har jobbet med catering og matkultur i over ti år og arbeider til daglig som prosjektleder i ØQ – Økologiske foregangsfylker. I september i fjor åpnet hun og to kolleger Den Andre Caféen på Lilleborg i Oslo. I kafeen tilbys det varmretter og snackbar basert på ferske sesongbaserte kortreiste økologiske råvarer.

Johannes Brinkmann er valgt som representant for innskyterne. Han er professor på BI og forsker og underviser blant annet i næringslivsetikk.

Lise Bjerkeseth Keus er valgt til vararepresentant.

Ny representant fra Oslo kommune er **David Hansen** (KrF), som tidligere har vært vararepresentant.

En hilsen til alle Culturakunder som har støttekonto for WWF

Marinbiolog Nina Jensen overtok 1. mars som leder for WWF-Norge etter Rasmus Hansson. Hun kommer fra stillingen som fagsjef i WWF og har vært tilsluttet miljøorganisasjonen i ni år, hvorav de første tre som frivillig.

WWF (World Wide Fund for Nature) feiret sitt internasjonale 50-årsjubileum i fjor, mens den norske organisasjonen ble stiftet i 1971. WWF er en av verdens største uavhengige miljøorganisasjoner, med aktiviteter i mer enn 90 land.

WWF-Norge arbeider innenfor områdene norsk natur, klima og energi, miljøpolitikk og lovverk, samt internasjonal miljøbistand. Blant aktuelle saker er WWFs krav om en norsk klimalov.

Culturakunder som sparte på støttekonto for WWF bidro i 2011 med i alt kr 45 375,- til WWF's arbeid.

Nina Jensen.
Foto: WWF

Pengesedler som mister sin verdi

Sjekk sparebøssene! Norges Bank har informert oss om at seddelutgave VI snart mister sin verdi. Fristen for publikum til å innløse denne seddelrekken er 01.11.12.

Sedlene det gjelder:

50-kronesedler med portrett av Aasmund O. Vinje
100-kronesedler med portrett av Camilla Collett
500-kronesedler med portrett av Edvard Grieg
1000-kronesedler med portrett av Christian Magnus Falsen

Sjekk sedlene i sparebøssene! Foto: Stian Tørstenson

Nytt fra våre kunder

Ny inspirasjon til frokosten

Camilla Jensen, kokebokforfatter og Culturakunde, har utgitt boken *Frokost*, for den som ønsker noe annet enn brødsiver eller ferdige frokostblandinger og vil ha inspirasjon til å lage en god og sunn frokost av rene råvarer. De fleste frokostforslagene er uten gluten, melk, gjær og sukker. Her er blant annet grønne og sunne smoothier, alternativer til melk, varme drikker, ristet granola, knekkebrød og mange slags pålegg. Noe av maten krever litt forberedelse kvelden før. Boken har en delikat utforming og fristende bilder, og oppskriftene er lette å forstå.

Camilla Jensen har tidligere utgitt boken *Bønner og linser*.

Boken er utgitt på Gyldendal norsk forlag. ISBN/EAN: 9788205403604

Poetisk kommentar til vår nye logo

Vi har fått forskjellige synspunkter på vår nye logo – flest positive, men også noen som savner den gamle logoen. Mest poetisk er innlegget på Facebook fra Annika Laurén, daglig leder i Ekobanken:

Hej Cultura! Vilken fin logga ni har – den påminner om en stjärna också! Och då tänkte jag på några rader ur en dikt av den svenske skalden Carl Jonas Love Almqvist som jag tycker stämmer så bra på er:

*Om bland tusen stjärnor
Någon enda ser på dig
Tro på den stjärnans mening
Tro hennes ögas glans.
Du går icke ensam.
Stjärnan har tusen vänner;
Alla på dig de skåda,
Skåda för hennes skull ...*

Abonnement på elektronisk utgave av Pengevirke

I forbindelse med at vi har fått nye nettsider er det også blitt mulig å abonnere på Pengevirke i elektronisk utgave. Når det kommer et nytt nummer av Pengevirke, får du tilsendt en e-post med lenke til det nye nummeret, der du kan laste det ned som pdf.

Dersom du ikke lenger ønsker å motta bladet i papirutgave, må vi få beskjed om det pr. e-post.

Bestille Pengevirke i elektronisk utgave: www.cultura.no/Abonnement

Avbestille papirutgaven: Send en e-post til joe@cultura.no og si fra at du vil stoppe abonnement på papirutgaven. Husk å oppgi hvilket navn abonnementet står på.

Cultura Bank emisjon 2012

Av banksjef Lars Hektoen

Hvorfor eie en del av Cultura Bank?

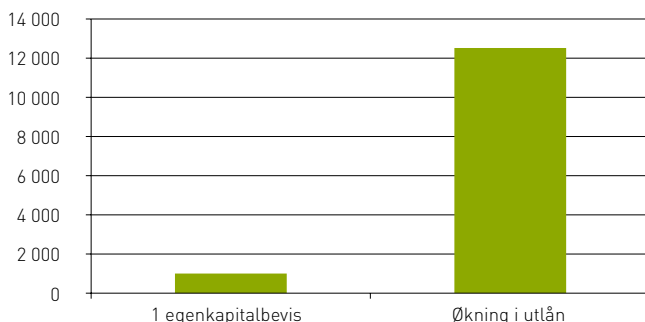
Cultura er den eneste banken i Norge som konsekvent drives etter prinsippet om en tredelt bunnlinje, der hensynet til mennesker og miljø er like viktig som det å oppnå et tilfredsstillende økonomisk resultat. Vi mener at denne måten å drive forretning på er det eneste forsvarlige i den situasjonen vi nå er oppe i, med klimakrise, fattigdom, ulikhet og sosial uro i store deler av verden. Næringslivet må i denne situasjonen ta sin del av ansvaret. For Cultura Bank betyr dette at vi etter beste evne kanalisere våre utlån til formål som bidrar til et bedre miljø, bedre livskvalitet og et bedre samfunn generelt. Dette kan vi gjøre takket være våre kunder og investorer som bidrar med innskudd og kapital. Som eneste norske bank praktiserer Cultura Bank full åpenhet om hvem vi låner ut penger til.

Vekst krever mer kapital

For å kunne vokse videre, trenger Cultura Bank nå mer egenkapital. Banken hadde en god vekst i 2012, med 12%, og et overskudd som ga grunnlag for et utbytte på 2,5 % til eiere av egenkapitalbevis. Resten av overskuddet ble lagt til bankens egenkapital, men dette gir ikke nok kapital til å opprettholde like høy vekst videre.

Bankens forstanderskap har gitt styret fullmakt til å hente inn ny egenkapital i 2012. Emisjon av maksimalt 18 500 egenkapitalbevis vil skje til pålydende, kr 1 000,- og vil finne sted i perioden 2. mai til 29. juni 2012.

Effekten av å kjøpe ett egenkapitalbevis

Ønsker du at Cultura Bank skal vokse videre, kjøp egenkapitalbevis! For hver 1 000 kr du kjøper egenkapitalbevis for, kan Cultura Bank øke utlånene med inntil 12 500 kr.

En investering i Cultura Bank gir mer enn penger

En bank driver sin virksomhet med innskytternes og egenkapitalbeviserens penger. Disse skal forvaltes forsvarlig og i tråd med bankens formålsparagraf. Vi forteller gjerne historier om de positive virkningene av lån fra Cultura Bank. Noen av disse virkningene kan måles i kroner og øre, andre lar seg ikke så lett måle i penger. Hvordan sette en pris på menneskelig trivsel? Mange av de positive ringvirkningene kommer ikke til uttrykk i bankens økonomiske resultat. Men det er likevel en målsetning å kunne betjene investert egenkapital i banken med en rimelig økonomisk avkastning. Vårt mål er at utbyttet på egenkapitalbevisene skal ligge klart over renten på et langsiktig bankinnskudd. Dette skal kompensere for risikoen og langsiktigheten i en slik investering. Med dagens rentenivå ser vi et utbytte på 2–5 % som rimelig. Mer kapital som gir mulighet til vekst vil gjøre det lettere for oss å oppfylle dette i årene fremover.

Omsetning av egenkapitalbevis

Et egenkapitalbevis i Cultura Bank er et omsettelig verdipapir, men er ikke børsnotert. Omsetningen av egenkapitalbevis skjer i stor grad ved at banken bistår med å finne selgere og kjøpere. Dette tar noe mer tid enn tilfellet er for børsnoterte verdipapirer. Banken arbeider for å bedre likviditeten i egenkapitalbevisene, men det bør tillegges at de som investerer i Cultura Bank oftest har langsiktig perspektiv der omsettelighet ikke spiller en avgjørende rolle. Likevel er det godt å vite at det er mulig å

selge dersom man skulle trenge penger til et annet formål.

Som eier av egenkapitalbevis er du med på å velge ¼ av medlemmene i bankens forstanderskap, som er bankens øverste organ. De øvrige representantene velges av kunder, de ansatte samt en representant som oppnevnes av kommunen, i vårt tilfelle Oslo by. Sparebanken har således en svært demokratisk styreform, og bankens formål vernes på denne måten mot eventuelle angrep utenfra.

Beskatning

Ligningsverdien av et egenkapitalbevis er lik kursverdi som for Cultura også tilsvarer pålydende. Utbytte blir beskattet med 28 %, det samme som for aksjeutbytte og renteinntekter.

Fremtidens bank

Den bankkultur som Cultura representerer bygger på solid grunn og viderefører den opprinnelige norske sparebanktradisjonen der banken hadde en klar samfunnsbyggende rolle. Finansnæringen har i de siste 30 årene fjernet seg fra denne rollen og bygget en finansiell virksomhet som i stor grad er løserevet fra realøkonomien. En stadig større del av inntektene

i næringen har kommet fra ulike typer spekulativ virksomhet som kjøp og salg av finansielle instrumenter. Dette har skapt inntrykk av at banken skaper store verdier, men når finansboblene sprekker, blir det ofte svært lite igjen til den jevne kunde. Etter finanskrisen har det offentlige måtte gripe inn og redde bankene i mange land.

Vi trenger en ny bankkultur der bankene bidrar til å bygge ekte verdier og spiller en konstruktiv rolle som brobygger mellom penger og ideer. Dette er Cultura Banks mål og mening og etter vår oppfatning en banks viktigste oppgave. Vi ønsker gamle og nye investorer velkommen til å støtte dette prosjektet ved å investere i banken ved årets emisjon.

Send sms **INVESTERE** til 2007
og få tilsendt prospekt.

Investeer i Cultura Bank

Cultura Bank vokser og trenger mer egenkapital.

Derfor er det besluttet å invitere til ny tegning av egenkapitalbevis.

Emisjonen finner sted i perioden 2. mai til 29. juni 2012.

Prospekt finnes på www.cultura.no

For mer informasjon, kontakt Cultura Bank på cultura@cultura.no eller ring 22 99 51 99 og spør etter Lars Hektoen eller Morten Blaauw

Cultura Bank i 2011

Cultura Bank – en sosial entreprenør

Etter å ha vunnet Nordisk råds natur- og miljøpris i 2010, var Cultura Bank i 2011 innstilt til nok en interessant utmerkelse, Årets sosiale entreprenør, en pris som deles ut av Ferd Sosiale Entreprenører. Banken nådde finalen sammen med 5 andre kandidater, som var valgt ut blant over 60 søkere. Ferd definerer sosialt entreprenørskap slik: Sosialt entreprenørskap bidrar med innovative løsninger på viktige samfunnsutfordringer. I motsetning til tradisjonelt sosialt engasjement, som gjerne er tuftet på frivillig arbeid og veldedighet, er sosialt entreprenørskap bygd opp basert på forretningsmessige prinsipper.

Sett med egne øyne driver vi en bankvirksomhet slik vi mener denne type forretning skal drives, gjennom å låne ut til prosjekter og bedrifter som kan bære seg økonomisk og som i tillegg tilfører samfunnet verdier, kulturelt eller miljømessig. Vi finansieres av egenkapital og innskudd fra mennesker som er opptatt av at pengene investeres i nettopp slike prosjekter. Vi ønsker å vise at det er mulig å drive lønnsom og bærekraftig bankvirksomhet på denne måten og dermed tjene som forbilde for andre banker og bedrifter.

En frodig bukett digitale historier med tema 'Hva er din drivkraft og hvorfor har du valgt Cultura Bank' ble resultatet av en helgs workshop. Merete Grimeland og Nadina Helen Bakos var instruktører, og det foregikk på Bjørk gård, hos Aruna. Foto: Stian Torstenson

Positiv resultatutvikling og god vekst

Resultatmessig viste 2011 klar fremgang fra de to foregående år. Driften ga et overskudd på kr 3,2 millioner, og etter tapsavsetninger og skatt utgjorde nettoresultatet i underkant av 2 millioner kroner. Dette gir rom for utbetaling av utbytte på egenkapitalbevisene med 2,5%.

Utlånene økte med 12,3% og innskuddsveksten utgjorde 12,8%. Banken har god likviditet og en tilfredsstillende kapitaldekning. Tap på utlån er noe redusert i forhold til de to foregående år.

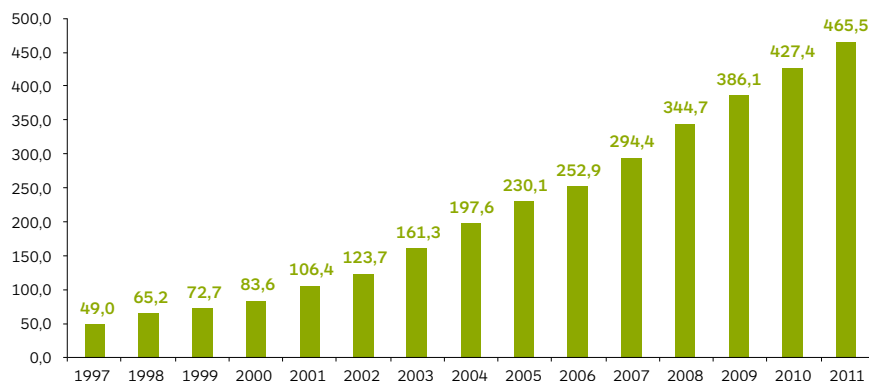
Gode historier og ny grafisk profil

Høsten 2011 ble det holdt en workshop i digital historiefortelling, der både kunder og ansatte deltok. „Hva er din drivkraft, og hvorfor har du valgt Cultura Bank“, var oppgaven de skulle besvare. Resultatet ble en serie personlige og fargerike digitale historier, som er publisert på Facebook.

I slutten av 2011 ble arbeidet med ny grafisk profil fullført. Den gamle logoen 'løvetannfnokken' ble byttet ut, men dens symbolske kraft er fortsatt til stede i den nye logoen, som er tydeligere og bedre synlig, også i små størrelser og i digitale medier.

Mye arbeid ble også lagt ned i å etablere nye nettsider, som ble lansert i begynnelsen av 2012.

Gjennomsnittlig forvaltningskapital Cultura Bank, 1997–2011 (millioner kroner)

Utlånsvirksomheten

Banken har utlånsprosjekter i de fleste fylker. Økologisk jordbruk og skoler/barnehager er de største områdene.

Noen av prosjektene som mottok lån og kreditter i 2011:

Økologi og miljø

- Anders Næss, Evje gård (Sigdal i Buskerud) driver økologisk jordbruk.
- Mike Paul Klaus Racwitz (Modalen i Hordaland) er tømrer og har bygget sin egen miljøbolig i grindverk.

- Salong AS (Oslo) har fått lån til etablering av kafé i tilknytning til *Det Andre Teateret* på Lilleborg.
- Greenbean DA driver mobil kaffebar med økologisk kaffe, som serverer kaffe i Oslo området. Søsknene Matja og Mikkel Kostveit Dagestad fikk ideen til Greenbean etter å ha sett mobile kaffebarer i utlandet.

- Bildeleringen BA (Bergen) er et andelslag som organiserer bildeling.
- Bjørn Dahl (Fusa i Hordaland) driver økologisk småbruk med grønnsakproduksjon og villsau.
- Solhatt økologisk hagebruk DA (Stange i Hedmark) selger økologiske, GMO-frie frø og hagebruksutstyr.

Mikrolån til småbedrifter

- Alpaca family (Hosle i Bærum) er forhandler/grossist/produsent av klær og interiørartikler av alpaka.
- Abbas Ibrahim (Tønsberg), seilmaker og møbelomtrekking.

Utlån fordelt på formål	2011	
	1 000 kr	%
Økologisk jordbruk	35 473	10,8
Miljøprosjekter	35 857	10,9
Annen forretningsvirksomhet	1 649	0,5
Mikrokreditter	2 487	0,8
Økosamfunn og samtun	5 550	1,7
Økobygg	7 836	2,4
Pedagogisk virksomhet	73 329	22,3
Sosialterapi, omsorg	7 383	2,2
Medisin, terapi	13 725	4,2
Kulturell virksomhet	18 632	5,7
Øvrige allmenntilretteleggende prosjekter	25 087	7,6
Sum allmenntilretteleggende formål	227 008	69,0
Boliglån	100 310	30,5
Andre lån til private	1 631	0,5
Sum utlån	328 949	100,0

Det er skilt mellom allmenntilretteleggende formål og andre lån. Under andre lån finner vi hovedsakelig boliglån til kunder som benytter Cultura Bank som hovedbankforbindelse.

Barn og unge

- Steinerskolen Oslo Øst har fått lån til kjøp av eiendom til bygg for 6-åringene.
- Activum dance studio AS (Oslo) hvor gutter og jenter får boltraseg i mange forskjellige dansestiler.

Gode opplevelser

- Seil Norge AS (Vega på Helgeland i Nordland) arrangerer seilturer langs norskekysten i egne båter i samarbeid med lokale reiselivs-tilbydere.

Årsregnskap for Cultura Sparebank 2011

Resultatregnskap	2011	2010
<i>(i hele 1000)</i>		
Mottatte renteinntekter på innskudd i banker	2 814	3 252
Mottatte rente- og provisjonsinntekter på utlån og plasseringer	18 086	15 855
Betalte renter og kostnader på innskudd fra kunder	3 554	3 621
Netto rente og kredittprovisjonsinntekter	17 346	15 486
Provisjonsinntekter og inntekter på utførte banktjenester	5 578	5 295
Provisjonskostnader og kostnader ved banktjenester	1 818	1 848
Andre inntekter	149	190
Netto andre driftsinntekter	3 909	3 637
Sum netto driftsinntekter	21 255	19 123
Lønn og generelle administrasjonskostnader	14 155	14 153
Avskrivninger på bankens eiendeler	1 960	1 794
Andre driftskostnader	1 922	1 758
Sum driftskostnader	18 037	17 704
Resultat før perioden før skatt og tap på utlån	3 218	1 419
Tap og avsetninger til tap på utlån og garantier	442	744
Skatt på ordinært resultat	793	155
Resultat før perioden	1 983	520
Disposisjoner:		
Renter på egenkapitalbevis	1 147	0
Overført utjevningsfondet	717	484
Overført til Sparebankens Fond	119	36
Sum disposisjoner	1 983	520
Balanse	31/12/2011	31/12/2010
<i>(i hele 1000)</i>		
Kontanter og innskudd i banker	86 809	99 863
Utlån	326 598	290 682
Obligasjoner	50 646	20 766
Aksjer og andeler	3 186	3 186
Driftsmidler	7 239	8 848
Andre eiendeler	1 689	975
Sum Eiendeler	476 168	424 320
Innskudd	417 912	370 453
Diverse annen gjeld	6 894	3 020
Sum Gjeld	424 806	373 473
Innskutt eierandelskapital	45 889	46 210
Sparebankens fond	3 163	3 044
Utjevningsfond	2 310	1 593
Sum Egenkapital	51 362	50 847
Sum Gjeld og Egenkapital	476 168	424 320
Garantiforpliktelser	5 527	11 780

Inntekter og kostnader

Rentenettoen, bankens viktigste inntektskilde, utgjorde 17,3 mill i 2011 mot 15,5 mill i 2010. Hovedårsaken til oppgangen er høyere totalt utlånsvolum. Banken hadde ved årsskiftet lånt ut 79% av innskuddene, omtrent som året før. Netto andre driftsinntekter, som hovedsakelig består av gebyr- og provisjonsinntekter, utgjorde 3,9 mill kr, en oppgang på 7,5% fra året før. Totale driftsinntekter endte på 21,3 mill kr, opp fra 19,1 mill kr i 2010.

Bankens totale kostnader har holdt seg stabile over året. Lønns- og generelle administrasjonskostnader utgjorde 14,1 mill kr, omtrent på nivå med 2010. Personalkostnader som utgjør den største utgiftsposten, holdt seg stabile i 2011. Lønnsøkningene ble holdt på et moderat nivå. Øvrige administrasjonskostnader falt fra 5,6 mill kr til 5,3 mill kr.

Ved siden av personalkostnader er IT den største enkeltposten på utgiftssiden i banken.

Resultat før skatt og tap på utlån ble et overskudd på 3,2 mill kr. Netto resultat etter skatt og tapskostnader utgjorde kr 1 983 000.

Kr 1 147 000 av overskuddet allokteres til utbytte på egenkapitalbevis. Resterende overskudd på kr 836 000 fordeles mellom utjevningsfondet med kr 717 000 og kr 119 000 til sparebankens fond.

Innskudd, utlån og forvaltningskapital

Bankens viktigste finansieringskilde er innskudd fra kunder, som ved årets slutt beløp seg til kr 418 millioner, en økning på 12,8% fra året før. Banken har siden oppstart fulgt en policy der alle utlån skal være dekket av kundeinnskudd.

Utlånsveksten ble i 2011 på drøye 12%. Det er fortsatt økologisk landbruk og pedagogiske formål som utgjør de største enkeltgruppene. Som en naturlig følge av at flere privatpersoner tar Cultura i bruk som hovedbank, yter banken også lån til bolig. Banken satser bevisst på å stimulere bygging av miljøboliger av høy kvalitet.

Total forvaltningskapital utgjorde ved årets utgang kr 476 millioner, en økning på 12,2% fra siste årsskifte.

Kapitaldekning, egenkapital

Egenkapitalen utgjorde 10,78% av forvaltningskapitalen. Benyttes risikovektet kapital, som tar hensyn til sikkerheten i våre plasseringer og utlån, var egenkapitaldekningen 15,74%. Minimumskrav til risikovektet egenkapital for banker er 8%. I forhold til bankens risikoprofil anses egenkapitaldekningen tilfredsstillende.

Culturaprisen 2011 gikk til Kolonihagen

Culturaprisen skal gå til en gruppe eller bedrift som har fremhevet seg på det økologiske og/eller det sosiale området.

Kolonihagen AS fikk prisen i 2011 for sin banebrytende og innovative innsats for å fremme bruk av økologiske råvarer i Norge.

Kolonihagen driver salg og distribusjon av kortreist økologisk mat gjennom Kolonihagen Bakeri, restauranten Kolonihagen Frogner, nettbutikk og abonnementsordning.

Prisen, som er på kr 25 000, er tidligere tildelt Utviklingsfondet, Stiftelsen Kolibri, Det økologiske hus, Max Havelaar, Økoporka, Erna og Trygve Sund, Debio, Isandi og Raghnhild Nilsen.

På bildet, fra venstre: Katrine Bratlie Engdahl, Jorunn Carina Moen og Jon-Frede Engdahl.

Glimt fra hverdagen i Cultura Bank – 2011

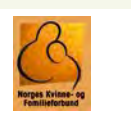
Januar	Travel måned med årsoppgjør. Cultura Bank ble medlem av Global Alliance for Banking on Values (GABV)
Februar	Bildelingen BA i Bergen fikk lån til to nye biler.
Mars	Cultura Bank var en av 6 som ble plukket ut til finalen i <i>Årets sosiale entreprenør</i> , en pris som deles ut av Ferd Sosiale Entreprenører.
April	Banksjef Lars Hektoen deltok på møter med de internasjonale bankorganisasjonene FEBEA og INAISE, som består av banker og finansinstitusjoner innenfor social banking bevegelsen.
Mai	Cultura Bank arrangerte <i>Culturafrokost</i> om økologisk jordbruk. Temaet var blant annet de utfordringene småskalaprodusentene støter på for å få distribuert varene.
Juni	Banken deltok med stand på Oslo Miljøfestival.
Juli	Litt lavere aktivitetsnivå enn ellers i året på grunn av ferieavvikling både blant kunder og ansatte.
August	Nordisk bankmøte på Gran i Hadeland, med deltakere fra Merkur i Danmark, Ekobanken i Sverige og Cultura Bank. For første gang samlet vi styrene i bankene for erfaringsutveksling.
September	Vellykket workshop i digital historiefortelling på Bjørk gård, hos Aruna. Se og hør historiene på Facebook-siden vår.
Oktober	54 nye kunder åpnet konto. Gjennomsnitt for året var 56 nye kunder pr. måned.
November	Representanter for Cultura Bank deltok på seminar i regi av Institute for Social banking om markedsføring og bruk av sosiale medier. Tema var blant annet digitale historier – og vi kunne stolt vise frem resultatet av vår workshop.
Desember	Ny rekord i forvaltningskapitalen – 512 millioner.

Samarbeidspartnere

Cultura Bank samarbeider med Redd Barna, WWF-Norge, Regnskogfondet, Framtiden i våre hender (FIVH), Kvinne- og Familieforbundet og Naturvernforbundet om støttekonti, til inntekt for de respektive organisasjoners arbeid. Støttekontoen er en sparekonto, med 12 gebyrfrie uttak i året. Cultura Bank gir hvert år et bidrag til den ønskede organisasjonen med 1,5% av gjennomsnittlig inntænde på konto. Til gjengjeld markedsfører organisasjonen Cultura Bank ovenfor sine medlemmer.

Bidrag til våre samarbeidspartnere

	Støttebe- løp (kr)	Antall konti	Sum inntænde de pr. 31.12.11
Redd Barna	82 046	196	5 534 089
WWF-Norge	45 375	113	3 136 070
Regnskogfondet	67 439	163	5 262 481
Framtiden i våre hender (FIVH)	37 455	70	2 575 805
Naturvernforbundet	15 947	14	1 129 888
Kvinner på Sri Lanka (Kvinne- og familieforbundet)	29 941	29	2 011 042

Culturas årsrapport for 2011 finnes på www.cultura.no. Du kan også få den tilsendt ved å kontakte Cultura Bank på telefon 22 99 51 99 eller e-post cultura@cultura.no.

Right Livelihood Award

En pris som anses av flere som 'Den Alternative Nobelprisen' – en Nobelpris for menneskelig verdighet og bærekraftig utvikling.

Av Ole von Uexkull, administrerende direktør for Right Livelihood Award

Jacob von Uexkull ble født inn i en politisk aktiv familie, hvor debattene og diskusjonene alltid gikk livlig. Hans far som var pasifist, likte ikke at Jacob lekte med lekepistoler. Men han var en klok mann, og tok ikke en leke fra sønnen sin uten å gi ham noe i bytte, – noe han mente kunne være av mer konstruktiv art og med mer langsiktig interesse. Han ga sønnen sin en frimerkesamling. Mange år senere ble Jacob en profesjonell filatelist. Da han solgte en meget fin frimerkesamling, la han grunnsteinen til det som skulle utvikle seg til Right Livelihood-prisen.

Gripe utfordringene

Jacob von Uexkull mente at det meste allerede var skrevet om verdens urettferdighet og elendighet. Han innså også at det allerede eksisterte mange løsninger på de største utfordringene våre. Men det bekymret ham at de menneskene som ofte tok seg mest av de sentrale problemstillingene, og som fant praktiske løsninger på disse, sjelden fikk særlig oppmerksomhet, støtte eller oppmuntring. „Den som mottar en fin pris, havner i rampelyset,“ tenkte Jacob. Han gikk derfor til Nobelkomiteén med forslag om enda to priser, – en i økologi og en for menneskelig utvikling. Ideen hans falt imidlertid ikke i god jord, og i 1980 stiftet han sin egen pris, *Right Livelihood Award*, som pressen også har kalt for 'Den Alternative Nobelprisen'. Siden da har flere private givere fulgt Jacobs eksempel, og i 30 år har prisen utelukkende vært finansiert av private donasjoner. Givernes generøsitet har muliggjort en kontinuerlig og stadig forbedret støtte til prismottakerne.

Helt riktig – helt enkelt

Right Livelihood kan oversettes med Dag Hammarskjölds ord „ikke å belaste jorden“, eller at man ikke skal utnytte mer enn sin del av de felles goder. Right Livelihood er et buddhistisk begrep, som handler om å ta personlig ansvar og agere når man føler at noe er urettferdig. Prisen har ingen kategorier og deles ut til mennesker som utfører eksepsjonelt arbeid innenfor sosial og demokratisk rettferdighet, militær nedrustning, retten til mat og vann samt til et bedre miljø.

Folkets pris

Right Livelihood-prisen er delt ut hvert år siden 1980. Den deles fortsatt ut hver desember måned, i den svenske parlamentsbygningen Riksdagen. Prisen går til fire personer eller organisasjoner som arbeider for en bedre fremtid for oss alle. I skrivende stund er det 145 prismottakere fra 61 forskjellige land, som kan inspirere andre til å engasjere seg.

Alle kan nominere kandidater til prisen. Så lenge alle nødvendige opplysninger sendes til organisasjonen, kommer kandidaten med i en rapport som behandles av den internasjonale juryen. Etter en omfattende diskusjonsrunde, foretar juryen en samlet vurdering av hvem som skal motta prisen.

Å tenke det utenkelige og oppnå det umulige

De fleste av prismottakerne er ikke store, internasjonale kjendiser. Men med prisens hjelp blir de ofte mer synlige og de mottar flere og større donasjoner til virksomhetene sine. De fleste får utvidet nettverket sitt. Prisen kan bidra til at dører åpnes – noen ganger til og med en fengselsport. En av de mest berømte vinnerne er Wangari Maathai fra Kenya, som mottok prisen i 1984 for sitt engasjement både for miljø og for kvinners rettigheter. Tjue år senere mottok hun Nobels Fredspris (Wangari Maathai døde i 2011). I 1988 mottok danske Inge Genefke prisen for sitt banebrytende arbeid for torturofre. I dag arbeider organisasjonen hun var med på å bygge opp, International Rehabilitation Council for Torture Victims, i over 70 land.

For saken, ikke for karrieren

„Jeg begynte å protestere mot det som jeg syntes var urettferdig, fordi jeg innså at ellers ville jeg selv være en del av problemet,“ sier Dr. Ruchama Marton, en jødisk kvinne fra Israel som tidlig så hvordan forskjellige mennesker ble behandlet i Israel og i de okkuperte områdene. Som ferdigutdannet lege bega hun seg inn i Gaza midt under intifadaen (opprøret) for med egne øyne å se hva som foregikk der. Siden da har hun arbeidet med palestinske og israelske leger – alle i samme team – for å gi mennesker i Israel/Palestina lik rett til gode helseytelser. *Leger*

„Men det bekymret ham at de menneskene som ofte tok seg mest av de sentrale problemstillingene, og som fant praktiske løsninger på disse, sjelden fikk særlig oppmerksomhet, støtte eller oppmuntring.“

*Jacob von Uexkull grunnla Right Livelihood Award etter at Nobelkomiteen hadde avvist å lage en pris for menneskelig utvikling.
Foto: Right Livelihood Award*

*Maude Barlow mottok Right Livelihood Award i 2005 for sitt arbeid for fattige menneskers adgang til vann.
Foto: Right Livelihood Award*

*Dr. Ruchama Marton mottok Right Livelihood Award i 2010 for sitt arbeid i Leger for Menneskerettigheter.
Foto: Right Livelihood Award*

for Menneskerettigheter – Israel har eksistert i over 20 år og mottok Right Livelihood Award i 2010.

Maude Barlow snakker om 'det blå gullet'. Hun har i mange år arbeidet for vann som en menneskerettighet, – noe som vi eier sammen, men som verken kan kjøpes eller selges. Hun har for eksempel laget kampanjer mot at vann selges på flaske og vist hvor negativt denne handelsvaren påvirker fremfor alt fattige menneskers adgang til rent vann. Sist sommer stemte et flertall av FNs medlemsland for en konvensjon om retten til vann. En liten seier for henne og alle andre som arbeider med grunnleggende helse og menneskerettigheter. Maude Barlow mottok Right Livelihood Award i 2005.

En moderne pris som gir håp

Siden 1980 har 25 prosent av prismottakerne vært kvinner, 25 prosent organisasjoner og 50 prosent menn. Prismottakerne er jevnt fordelt mellom vår del av verden og utviklingsland.*

Prismottakerne får ikke bare en pengesum som skal brukes i deres videre arbeid. Organisasjonen bak prisen hjelper dem også med å bli mer synlige, den følger det fortsatte arbeidet deres og sprer informasjon om dette på ulike måter. Hvert femte år arrangerer organisasjonen et møte mellom prismottakerne, hvor de kan drøfte felles problemstillinger og gi inspirasjon til hverandre. Prismottakerne kan dessuten komme i kontakt med hverandre gjennom en mailingliste, hvor de kan fortelle hverandre om viktige fremskritt eller initiativ som de gjerne vil lufte med de øvrige prismottakerne.

„Jeg begynte å protestere mot det som jeg syntes var urettferdig, fordi jeg innså at ellers ville jeg selv være en del av problemet.“

Dr. Ruchama Marton

Prismottakerne understreker ofte at det er du og jeg og alle andre, som på lokalt nivå kan sette noe i gang som forbedrer verden. Og at dette ikke bare er vår rett, men også vår plikt. I mange deler av verden gjør mennesker dette hver dag med fare for sitt eget liv. Slik risiko behøver vi sjelden å utsette oss for, men vi kan gi vår støtte til dem som risikerer alt. Vi kan agere lokalt og lage nettverk globalt!

Les mer om prisen og prismottakerne på www.rightlivelihood.org, hvor du også kan innstille kandidater til prisen.

** En sammenligning med Nobelprisen viser at andel kvinner som har mottatt Nobelprisen ligger på ca. 5 prosent og ca. 4 prosent for organisasjoner. Når det gjelder fordelingen mellom verdensdelene kommer ca 11 prosent fra utviklingsland.*

Tim Jackson

„Menneskene er ikke grådige av natur, det er systemet som fremmer de mest primitive egenskapene i menneskene.“

Av Professor Ove Jakobsen, Senter for økologisk økonomi og etikk, Handelshøgskolen i Bodø

Faglig bidrag

I boken *Prosperity without growth – Economics for a finite planet* (2011) slår Tim Jackson fast at alle samfunn bygger på en eller annen myte som sier noe om virkeligheten (ontologi) og om hvilke verdier som er viktigst (etikk). Han hevder at det moderne samfunnet er forankret i ideen om økonomisk vekst som overordnet målsetning og verdi. I følge Jackson ligger kimen til mange alvorlige økologiske og samfunnsmessige problemer innebygget i vekstideologien. Målsetningen om økonomisk vekst har bidratt til at verdensøkonomien er femdoblet i løpet av de siste 50 årene.

På bedriftsøkonomisk nivå stimuleres veksten gjennom produktutvikling, som sikter mot stadige modellendringer, kombinert med lave priser og massiv reklame. Forbrukerne på sin side jakter på de nyeste modellene og de siste motene innenfor stadig flere produktgrupper. Kombinasjonen av bedrifts- og privatøkonomiske insentiver driver veksten mot stadig nye høyder. Lett tilgang til lån har vært et viktig virkemiddel for å stimulere til ytterligere vekst. Jackson viser til forbrukerforskeren Russ Belk som hevder at vårt forhold til ting har gått så langt at de i dag eksisterer som en del av 'the extended self'. Resultatet er at vi alle er fanget i 'konsumerismens jernbur'.

Energi og matsikkerhet og økende forskjeller mellom rike og fattige er i dag blant de mest presserende problemene verdenssamfunnet står overfor. Innenfor det etablerte økonomiske paradigmat blir problemene forklart med at vekstraten er for lav og at arbeidsledighet og sosial uro er konsekvenser av verdifall på verdens viktigste børser. I følge Jackson er det i

liten grad stilt spørsmål ved myten om at problemene må løses gjennom fortsatt økonomisk vekst.

Akselererende økonomisk vekst har ført til overforbruk av en rekke ressurser kombinert med økende avfallsmengder. Resultatet er svekkede økosystemer som en følge av redusert biodiversitet og klimaendringer. At CO₂ utslippene har økt med 40 % etter at Kyoto avtalen ble inngått viser med tydelighet at det er vanskelig å gjøre noe med problemene innenfor den etablerte økonomiske modellen. Det er ikke tilstrekkelig med gode intensjoner fra verdens statsoverhoder, det kreves mer grunnleggende endringer.

For å håndtere utfordringene mener Jackson det er helt nødvendig å utvikle en ny økonomi som er innrettet mot kvalitativ utvikling ('prosperity') i stedet for kvantitativ vekst. I følge Jackson må endringene først og fremst skje på systemnivå fordi det er det økonomiske systemet som fremmer grådighetskulturen. For å initiere de nødvendige endringer er det behov for dyptgripende tiltak på flere områder. I tillegg til endringer i retning av økt vekt på kvalitativ utvikling er Jackson opptatt av å finne nye miljøvennlige løsninger på produksjon og distribusjon av varer og tjenester. Han skiller mellom 1) teknologiske endringer basert på forbedret ressurseffektivitet, fornybar energi og ren teknologi og 2) grunnleggende samfunnsendringer, som for eksempel mer vekt på fellesgoder, rettferdig fordeling av goder og redusert materialisme.

Teknologiske endringer

Jackson hevder at teknologisk utvikling er nødvendig for å utvikle en bærekraftig 'steady-state-economy' som bidrar til menneskelig utvikling og global rettferdighet. Selv om han mener at det er umulig å frikoble de negative virkningene fra økonomisk vekst gjennom forbedret teknologi er det mulig å redusere mange av de miljøproblemene som følger av dagens økonomiske praksis. Han illustrerer teknologiens betydning ved å vise til Paul Ehrlichs ligning for miljøpåvirkning. Den viser at det for å redusere den negative miljøpåvirkningen, i tillegg til forbedret teknologi også er nødvendig å redusere faktorene befolkning og forbruk.

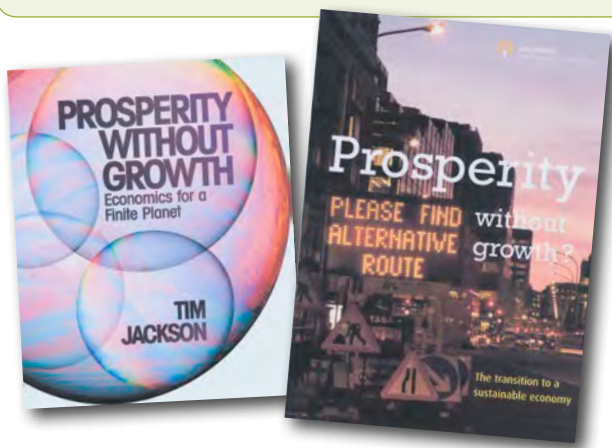
Samfunnsendringer

Jackson hevder at utvikling av 'prosperity' ikke er avhengig av økende materiell velstand. Han begrunner påstanden ved

Litteratur:

- » Tim Jackson (2009); *Prosperity without growth? The transition to a sustainable economy*, Sustainable Development Commission
- » Tim Jackson (2011); *Prosperity without Growth – Economics for a Finite Planet*, London, Earthscan
- » Tim Jackson (1996); *Material Concerns: Pollution, Profit and Quality of Life*, London, Routledge

å referere til statistikk som viser at lykken i de rike vestlige landene har vært stabil (eller nedadgående) over flere tiår til tross for mangedoblet forbruk. Han forsterker argumentet ved å trekke et skille mellom 'prosperity' og lykke. I tråd med E.F. Schumacher (jfr. Pengevirke nr. 2, 2009) og P.A. Payutto (jfr. Pengevirke nr. 4, 2010) argumenterer Jackson for at kvalitativ individuell og samfunnsmessig utvikling er forbundet med tilrettelegging av muligheter for å utvikle menneskenes iboende potensiale og til å virkeliggjøre verdier utenfor det enkelte individ. Ut fra dette resonnementet påpeker Jackson at det å utvikle positive relasjoner mellom mennesker og mellom mennesker og natur er helt avgjørende for kvalitativ individuell og samfunnsmessig utvikling (prosperity). Sentrale virkemidler i Jacksons endringsprogram er tiltak som legger til rette for økt deltakelse i det sosiale liv.

Jackson er optimist og hevder at myndighetene har en unik mulighet til å vise ansvarlig lederskap i retning av bærekraftig økonomi med fokus på livskvalitet. Dersom makro-økonomien blir frigjort fra myten om vekst, får myndighetene økt handlingsrom, som gjør det mulig å fokusere på målsetninger knyttet til miljø og samfunn. Han refererer til studier som viser at mennesker med sterke iboende verdier er mer tilfreds og viser større ansvar for miljø enn personer med ensidig fokus på materielle verdier. Frivillig enkelhet er en livsfilosofi som står sentralt i 'prosperity'. Livet blir mer tilfredsstillende dersom en engasjerer seg i meningsfulle aktiviteter i stedet for forbruk av varer og tjenester som omsettes på markedet. Jackson kommer stadig tilbake til at endringer i sosiale strukturer er nødvendige for å påvirke folks holdninger og adferd i retning av redusert forbruk. Økte investeringer i fellesgoder vil i følge Jackson

bidra til økt 'prosperity'. *Prosperity without growth* er med andre ord ikke lenger en utopisk drøm, det er en økonomisk og økologisk nødvendighet.

Konkret handling

A. Bærekraftig makroøkonomi

- » Investere i fellesgoder og infrastruktur
- » Finansiell klokskap
- » Endringer i samfunnsregnskapet

B. Menneskelig utvikling

- » Dele på arbeidsoppgavene og forbedre balansen mellom arbeid og fritid
- » Finne egnede måter å måle kvalitativ utvikling
- » Mer vekt på menneskelige verdier og mindre vekt på materielt forbruk

C. Respektere økologiske begrensninger

- » Innføre definerte grenser for ressursbruk og forurensende utslipp
- » Implementere skatter og avgifter som fremmer bærekraftige løsninger
- » Bidra til utvikling av miljøvennlig teknologi som stilles til rådighet for alle

Som det fremgår av forslagene til endring er kvalitativ utvikling uløselig forbundet med utvikling av miljøvennlig teknologi. Tiltak på samfunnsnivå har implikasjoner på individnivå samtidig som individuell endring fører til systemendringer. For å initiere endringer i retning av «prosperity without growth» kreves det også utvikling av nye måleinstrumenter som overskrider dagens registreringssystemer for lønnsomhets og BNP mål. En viktig forutsetning for å omsette tiltakene til praktisk handling er evnen og viljen til samarbeid.

Biografi:

I 2000 ble Tim Jackson Storbritannias første professor i Sustainable Development ved University of Surrey. Hans radikale og banebrytende bidrag er blant annet inspirert av samarbeid med Friends of the Earth og New Economics Foundation.

Jackson har i de siste 20 årene studert sammenhengen mellom livsstil, verdier og miljø ved å delta i en rekke tverrfaglige forskningsgrupper. Han ledet bl.a. arbeidet med å utvikle Surrey Environmental Lifestyle Mapping (SELMA). En modell som brukes for å estimere 'carbon footprint' av ulike former for økonomisk virksomhet. I dag er Jackson mest kjent som leder for kommisjonen for Sustainable Development (2004–2011) og som forfatter av den kontroversielle rapporten *Prosperity without growth? - A transition to a sustainable economy* (2009). Rapporten er senere bearbeidet til en bok, som av Le Monde ble omtalt som „En av de mest fremragende bøker innenfor miljøøkonomi de siste årene.“

Folk flest kan mer enn de tror

Lokalt engasjement og kreativitet skaper ny vitalitet i svenske bygder. Nye modeller for samarbeid og finansiering gjør det mulig å drive lokale virksomheter videre, der hvor andre har gitt opp.

Av Jannike Østervold

Hva gjør man når folk flytter fra bygden, elevtallet på skolen går ned og nærbutikken stenges? Gir opp, håper på et mirakel eller gjør noe selv? Fra en av våre engasjerte lesere fikk vi tilsendt en svensk rapport *Finansielt vitala bygder, Erfarenheter av att lokalt finansiera landsbygdens utveckling*. Rapporten analyserer erfaringene fra et toårig prosjekt om lokal finansiering i regi av paraplyorganisasjonen *Hela Sverige ska leva*, delfinansiert av det Europeiske jordbruksfondet. Rapporten baserer seg på erfaringene med konkrete utviklingsprosesser i lokalsamfunn, som har søkt samarbeid med prosjektet.

Vuollerim mobiliserte sin sosial kapital

Vuollerim i Jokkmokk i svensk Lappland var ett av lokalsamfunnene som deltok i prosjektet om lokal finansiering, og det har vært en bred mobilisering av bygdas ressurser ut fra tanken at alle har noe å bidra med. Nå har Vuollerim med sine 800 innbyggere hele 50 små bedrifter, 50 ideelle organisasjoner og 5 bygdeide bedrifter. Et av prosjektene er hotelldriften, der 140 innbyggere har gått sammen om å kjøpe og drive et hotell som hadde vært stengt i flere år. De pusset opp hotellet på dugnad og la ned til sammen 11 000 frivillige arbeidstimer i løpet av de første 6 månedene. Da kommunen stengte den kommunale skolen, startet engasjerte innbyggere sin egen bygdeskole.

Et annet prosjekt er *Växthuset*, et viktig møtested, som også har reddet jernvarehandel og postkontor.

Det blomstrer også i kulturlivet. Vuollerim har egen lokal musikkproduksjon og ungdommer i bygda har satt opp musikal om å være seg selv.

Attraksjonene er mange. Hele bygda var med på å lage islanterner til vintermarkedet. Tilbudet om 'Hesteridning i midnattsol' ble nominert som beste utendørs produkt på Villmarksmessen 2010. Som turist kan man blant annet dra på skogsafari, fiske, besøke multefestivalen eller spise lokal 3 retters middag i utvalgte privathjem. Vuollerim har også bygget verdens nordligste kartingbane.

Hva er så hemmeligheten? Vuollerim sier selv at det dreier seg om tillit og at innbyggerne gjør individuelle valg for det felles beste. Vuollerim har fått internasjonal oppmerksomhet for sine resultater med å mobilisere den sosiale kapitalen i bygda, og en film om Vuollerim ble blant annet vist på SOCAP Europe i Amsterdam i 2011 i forbindelse med paneldiskusjonen om 'How you turn your city to a place for innovation'.

Finansiering av lokal utvikling

I flere av lokalsamfunnene er JAK Medlemsbank en viktig samarbeidspartner. JAK Medlemsbank har en sparelånsordning,

Fiske i Vuollerim byr på gode muligheter for storfangst og rike naturopplevelser. Juli 2012 arrangerer de internasjonal fluefiskefestival for kvinner.

der man opparbeider sparepoeng ved å spare, og disse gir så rett til lån. Sparerne kan enten gi sine sparepoeng til bestemte lånekunder, eller generelt til investeringer i bygden (bygdekonto). JAK har ingen rente, men de tar en avgift fra kundene for å dekke bankens kostnader.

I Svartådalen i Sala kommune har de laget en lokal finansieringsløsning for den kooperative butikken. Medlemmene betaler en andel på 1 000 kroner, og så overlater de sparepoeng fra sine private JAK-konti til butikken.

I Tronöbygden i Söderhamn kommune gir enkeltpersoner og kommunen sine sparepoeng til en bygdekonto i JAK Medlemsbank, som så kan finansiere prosjektutvikling i bygden.

Flere av stedene har lokale risikokapitalselskaper, som i ulike former mobiliserer risikokapital i bygden. Et eksempel er *Visioner i Vuollerimbygden AB, VIVA*, som ble dannet i 2006 da hotellet i Vuollerim var til salgs. Eierne er et hundretall privatpersoner, bedrifter og foreninger. VIVAs målsetning er å skape arbeidsplasser i bygden. En aksje kostet 1 000 kroner og mange kjøpte flere. Den opprinnelige aksjekapitalen på ca. 700 000 er senere utvidet til 800 000, etter hvert som nye eiere er kommet til.

Lokal valuta har vært diskutert i *Hela Sverige ska Leva*, men ingen av stedene har til nå omsatt dette i praksis.

Lover og regler kan iblant komme i konflikt med lokale initiativer. Om man overveier å starte en lokal valuta/byttering, risikerer man å begå brudd på skattelovgivningen.

EU forbød ordet 'kortreist' ('närproducerat') i livsmedelverkslag til miljøsmarte matvalg, for det ville gjøre det vanskeligere for de globale foretakene.

Ved finansiering i den lokale økonomien, for eksempel med kreditt hos leverandører og forskuddsbetaling fra kunder, vil kredittgiverne i større grad ha felles interesser med bedriften og være interessert i at det går bra med den. Dersom en bedrift får betalingsproblemer, vil en bank trolig være raskere til å drive frem et salg av pantet, mens når kredittgiverne deltar i

samme lokale økonomi som bedriften, vil de ha sterkere motivasjon for å finne fleksible løsninger, så bedriften kan overleve og gi sitt økonomiske bidrag til den lokale økonomien, til beste for dem alle.

Utgangspunkt for lokal utvikling

- » At det finnes realressurser som kan utnyttes, som for eksempel det nedlagte hotellet i Vuollerim.
- » At det finnes et behov som er viktig for bygden. Friskoleprosjektet i Vuollerim ble viktig da den gamle skolen forsvant.
- » At man oppdager og utvikler nye muligheter.

Hva hindrer den lokale økonomien i å blomstre

I Gunnarsbyn i Bodens kommune ser de disse hindringene:

- » Tomme hus selges ikke – og kan heller ikke kjøpes
- » Kulturlandskapet gror igjen
- » Konkurransen mellom to butikker i bygden med svakt kundegrunnlag gir dårlig kvalitet og dårlig service i begge butikker, slik at folk heller drar til større steder og handler.
- » Det er mangel på gode historier, som kan overbevise både unge og gamle om at det er mulig å ha en interessant fremtid i bygden.

Ikke nok med bare ildsjeler

Lokale ressurser er helt avgjørende, og ingen kan klare det alene. Det går igjen at prosjektene utvikler seg og vokser frem gjennom samtaler og lander på løsninger som ingen skulle ha kommet på av seg selv. Man trenger både ildsjeler og en støttende krets rundt. Ildsjelene har stor betydning, men kan ikke stå alene. Det skal mye tid, utholdenhet og penger til for å gjennomføre store forandringsprosjekter. Det er ikke nødvendig at fagkompetansen er der fra starten – det kan komme etter hvert.

Les/se mer:

Rapport: *Finansiellt vitala bygder – erfarenheter av att lokalt finansiera landsbygdens utveckling*, av Sören Bergström, *Hela Sverige ska Leva*
 YouTube: *laplandvuollerim, Equal teamwork changes the world*
www.gastgiveriet.se (nettsiden til Hotell Vuollerim)
www.helasverige.se
www.socialcapitalmarkets.net

Hotellet i Vuollerim hadde stått tomt i årevis da bygdas folk gikk sammen for å kjøpe det og sette det i drift igjen. Rommene ble pusset opp på dugnad og er individuelt dekorert.

Social Banking i et akademisk perspektiv

Bankkrisen bør ikke bare forstås som en brå oppvåkning for banksektoren, men også for den akademiske verden som ser at det er behov for utdanning innen social banking.

Av Sven Remer, Prof.Dr., Alanus Universitet og Institute for Social Banking

Hva er social banking?

Når man skal se på social banking i et akademisk perspektiv, må det først avklares hva begrepet betyr. Men siden det ikke finnes en bred, akseptert definisjon av social banking, så vil jeg bidra med min egen arbeidsdefinisjon. I min forståelse defineres social banking best som 'bevisste, verdidrevne leveranser av finansielle ytelser fra autoriserte bankvirksomheter, som har som sin primære målsetning å yte et positivt bidrag til samfunnet, både i dag og i fremtiden'.

Samtidig som social banking gjør bruk av mange av de samme verktøyene og metodene som den konvensjonelle banksektoren, kan social banking ses som fundamentalt forskjellig i dens underliggende verdier, målsetninger, politikk og fremgangsmåter. Som en konsekvens av dette kan man med rimelighet anta at de som arbeider innen social banking må

bruke andre ferdigheter og annen kompetanse utover det som kreves av kollegaene i den konvensjonelle sektoren. I tillegg til et høyt kompetansenivå innen bank- og finansvirksomhet, bør medarbeiderne i sosiale banker også ha en bevissthet om pengers egenskaper og deres tilhørende sosiale og miljømessige problemer. Medarbeiderne bør være empatiske og i stand til å gå inn i dialog med interessenter og å håndtere konflikter som kan oppstå i forbindelse med ulike verdier. Og, noe som er meget viktig, så må medarbeiderne i sosiale banker være villige og i stand til fortløpende å reflektere over aktivitetene sine i lys av sine egne og andres verdier.

Sosial bankvirksomhet – en hvit flekk på det akademiske kartet

På tross av at sosiale banker har eksistert i mer enn 40 år, er det relativt liten kunnskap og dokumentasjon vedrørende sosiale

Deltakerne som for tiden holder på med sertifikatutdannelsen: Certificate in Social Banking. Foto: Institute for Social Banking

banker. Ansatte i de sosiale bankene har nok vært mer opptatt av å få ting unna enn å dokumentere utførelsen av aktivitetene. På den annen side var akademikere lite interesserte i, og kanskje ikke engang bevisste på, social banking. Det var for mye et nisjefenomen, for 'eksotisk' for hovedstrømmen av akademikere, spesielt de innen handels- og økonomifakultetene. Her har hovedfokuset de siste tiårene vært på å undervise i profittmaksimerende, ikke trivselsmaksimerende, modeller. De baserte seg nesten utelukkende på en meget begrenset (neo-klassisk) teoretisk og metodologisk verktøykasse. Men som ofte viste seg å inneholde feil.

Mangelen på akademisk interesse for alternative konsepter som social banking viste seg i et nesten fullstendig fravær av relevant forskning og undervisning. Inntil nylig utgjorde det begrensede tilbudet av akademisk aktivitet med hensyn til forskning og undervisning innenfor dette området ikke noe særlig stort problem for sektoren, ettersom den var karakterisert av langsom, 'organisk' vekst med nok tid til å lære opp nytt personale innenfor arbeidsplassens rammer.

Dette forholdet har forandret seg betydelig etter bankkrisen i 2007. Denne krisen forsynte sosiale banker med en unik mulighet til å vokse ut av nisjeposisjonen sin. Men allerede nå utgjør denne veksten en seriøs utfordring for noen sosiale banker. ►

Sven Remer har årelang erfaring med det akademiske arbeidet innen social banking. Sven underviser i dag på Alanus Universitet. Foto: Institute for Social Banking.

Tilbake på skolebenken

I 2011 dannet byen Canterbury rammene for Institute of Social Banking's sommerskole. En av deltakerne var Mette Winther Nielsen, som til daglig fungerer som næringslivsrådgiver i Merkurs Århus-avdeling. Hun er nå i gang med den nye utdanningen på instituttet, Certificate in Social Banking. Her forteller hun hvordan det var å være tilbake på skolebenken med verdibasert bankdrift for øyet.

„Jeg fikk mye ut av å være på sommerskole; både med hensyn til kunnskapsdeling, undervisning og internasjonal nettverk,“ sier Mette Winther Nielsen. „Det var utrolig interessant og meget effektivt, når det foregår så komprimert i løpet av en liten ukes tid. Det korte tidsrommet gjør sommerskolen mer tilgjengelig for interesserte deltakere. Ikke alle har muligheten til å avsette ett år til å ta sertifikatet, og kurset passer også godt for dem som vil vite mer om Social Banking og tendensene innenfor dette området,“ forteller hun.

Da Mette fikk tilbudet om å ta sertifikatutdanningen, trengte hun ikke lang betenkningstid før hun takket ja. – Jeg synes det så spennende ut med en ny, internasjonal utdanning innenfor bærekraftig og etisk bankdrift med fokus både på bankers opprinnelige funksjon og på bærekraftig og langsiktig samfunnsutvikling, sier Mette.

På spørsmålet om hvorfor det er viktig å etterutdanne seg innenfor social banking, svarer hun: „Fra før av har jeg en tradisjonell bankfaglig utdanning, hvor det var fokus på hvordan, og ikke så mye på hvorfor, man driver en bank. På dette kurset får studentene nye verktøy og metoder for hvordan man kan anvende utdanningen i hverdagen, både vedrørende kredittvurdering og bærekraftig vurdering av en investering. Det kunne for eksempel være social return on investment i stedet for bare den økonomiske avkastningen av et prosjekt eller en virksomhet. Det er også mitt inntrykk at særlig våre kunder, partnere og nettverk setter stor pris på at vi som

medarbeidere i Merkur vet hva som skjer, også internasjonalt, på dette området,“ avslutter Mette Winther Nielsen.

Det er p.t. fire medarbeidere i Merkur som er i gang med sertifikatutdanningen i social banking.

På tross av et ugunstig renteregime, må sosiale banker ansette et betydelig antall nye medarbeidere for å følge med veksten i kundetilgangen. Fordi det ikke er alternative kilder, kommer de nye medarbeiderne hovedsakelig fra konvensjonelle banker.

Særlig for organisasjoner som markedsfører seg selv som 'verdidiervne', kan denne fremgangsmåten med å ansette og 'omskolere' medarbeidere fra konvensjonelle banker innebære en risiko for fremmedgjøring mellom etablerte kunder og nye medarbeidere. Dette problemet styrkes ytterligere i en rekke sosiale banker av det faktum at generasjonen som grunnla banken snart går av med pensjon. Med seg tar de viktig implisitt viten, mange nyttige kontakter og en betydelig grad av gjensidig tillit og lojalitet mellom dem og kundene deres.

En mangel på velkvalifiserte medarbeidere kan derfor komme til å utgjøre en hindring for den sosiale bankbevegelsens mulighet for å følge fremdriften sin og bidra til det meget nødvendige paradigmeskiftet som vil gi en varig endring av bank- og finanssektoren.

Hva kan gjøres?

Det er her den akademiske verden må inn på banen. I alt for lang tid har den forfektet et snevert sett av ensidige og delvis mangelfulle teorier, metoder og modeller. Forskningsinnsatsen har vært fokusert på områder som vil passe inn i et selvrefererende, innovasjonshemmende bedømmelsessystem

i stedet for hva som er nødvendig for å løse reelle problemer. Og i alt for lang tid har den beskjeftiget seg med å produsere studenter som ville møte bransjens behov for en velfungerende, hardtarbeidende og bonusdrevet arbeidsstyrke. Alt dette har i realiteten vært 'autistisk', selvcentrert og vist den akademiske verden som uvillig, eller ute av stand til, å tjene økonomien og bransjen som helhet.

Bankkrisen bør derfor ikke bare forstås som en brå oppvåkning for banksektoren, men også for den akademiske verden. Det er på tide å forlate elfenbenstårnet, påta seg ansvar og gå inn i en akademisk 'new deal' som kan gi et mangfold av teorier og metoder. Dette trenger vi for å utvikle sosialt ansvarlige bankansatte, som er villige og i stand til å se løsninger på mange av de vitale utfordringene vi står overfor. Et viktig skritt i denne retningen er å tilby kurs i sosial bankvirksomhet, særlig kurs som gir deltakerne et spekter av ulike perspektiver og metoder både i klasserommet og i praksis.

Vår erfaring med kurs som arrangeres av henholdsvis Institute for Social Banking og Alanus Universitet, begge i Tyskland, bør nevnes her. De beskjeftiger seg med temaer som spesifikt er relatert til sosial bankvirksomhet, samtidig som de sikter på å utvikle bredde og kompetanse hos kursdeltakerne. Institusjonene beskrives kort i faktaboksene.

Alanus Universitetet

Alanus Universitet ble grunnlagt på 1970-tallet som et antroposofisk orientert, humanistisk universitet i Alf-ter, Tyskland. I dag er Alanus det eneste humanistiske universitetet i Tyskland som både tilbyr humanistisk utdanning samt fag som pedagogikk, arkitektur og bedriftsledelse. Blant fagene finner man:

- » Bachelorgrad i bedriftsledelse med spesialisering i Social Banking/Social Finance
- » 'Studica' – Nye måter å studere sosialt ansvarlig kapitalforvaltning

www.alanus.edu

Alanus Universitetet i Alf-ter, Tyskland. Foto: Alanus University

Institute for Social Banking (ISB)

ISB er en allmennyttig organisasjon som ble grunnlagt i 2006 i Bochum, Tyskland, av en rekke sosiale banker og finansielle institusjoner – blant annet Cultura og Merkur. ISB's formål er å fremme ideen om social banking gjennom utdanning og forskning. Siden etableringen har fokus vært på å utvikle nye og innovative kurs innen social banking. Blant kursene kan nevnes:

- » Internasjonal sommerskole i social banking
- » Sertifikatutdanning: 'Certificate in Social Banking'
- » Masterutdanning: 'Masters in Social Banking and Social Finance'

www.social-banking.org

Institute for Social Banking
Education and Research

Fellesskap

Søren Hermansen, Lederen av Samsø Energiakademi, og forfatteren og vitenskapsformidleren Tor Nørretranders har slått kreftene sammen i en felles bok – om fellesskap. Tittelen henspiller på et gammelt dansk uttrykk – fælledsskap – som spiller på det danske ordet 'fælled', det vi forvalter eller burde forvalte i fellesskap.

Av Lars Pebrson

Forfatterne har delt rollene mellom seg: Nørretranders skriver reflekterende og undersøkende avsnitt om fellesskap og samfunn. Hermansen kommer med konkrete eksempler fra sine egne opplevelser og erfaringer med fornybar energi og lokalsamfunn, både hjemme på Samsø og ute i verden.

Som moderne individualister har vi vanskelig for å forholde oss til begrepet 'fælled', de felles goder. I løpet av de siste årtiene har vi søkt å privatisere så mye som mulig: Fiskekvoter er gjort omsettelige, andelsboliger omsettes til markedspris, retten til naturressurser outsources, offentlig transport forfaller og forvitrer. Ulempene med dette begynner å gå opp for mange, men det er ikke lett å finne frem til en moderne måte hvor individene sammen kan ta vare på det som er felles. Noen fellesgoder er så omfattende at de ikke lar seg privatisere, slik som luften omkring oss. Med klimaforandringene blir forvaltningen av atmosfæren plutselig brennende aktuell.

Boken er et oppgjør med sentralisme og et forsvar for det lokale og desentrale. Med impulser fra energiforsyning vises det hvordan 'depotenergi' (olje, kull og uran) nesten naturnødvendig må føre til store sentrale systemer, til et 'hovedkvarter', hvor styringen skjer fra. Det blir høyteknologisk og umulig å overskue for den enkelte, mest grelt illustrert ved atomkraftverket. På den andre siden står den 'strømmende energi' som beveger seg på jorden som sol, vind og vann. Den legger opp til desentral forsyning, den er på sett og vis lavteknologisk (i hvert fall lettere å overskue) og legger opp til forvaltning gjennom lokale fellesskap, som for eksempel et vindmøllelaug eller et fjernvarmeanlegg.

'Hovedkvarteret' må nødvendigvis skape en periferi, og dermed har vi 'Utkants-Danmark'. Forfatterne kaller dette et 'herredømmeord' og setter et annet inn i stedet: 'Forkants-Danmark'. Med eksempler som Samsø viser de at det er mulig å skape et nytt fellesskap og oppnå imponerende resultater utenfor 'hovedkvarteret'.

Det er avgjørende for et slikt prosjekt at de fleste av de berørte blir en del av det. Blir de ikke det, skapes det i stedet motstand og problemer. Søren Hermansen forteller meget levende om dette.

Forfatterne viser at fellesskapet er en god idé, også for enkeltindividet. Det gir ganske enkelt større verdi å løse en rekke oppgaver i fellesskap. Fellesskapet er som organisasjonsform for de felles goder overlegent i forhold til både markedet og den sentrale staten. Samfunnet blir rikere av at så mange som

mulig involveres i fellesskapene. Et spennende eksempel er fra Bogota, Colombia, hvor en fremsynt borgermester fikk lagt inn strøm og vann i boligene i slumkvarterene. Konsekvensene ble at den fiendtlige stemningen mellom myndighetene og innbyggerne ble brutt. Nå var de borgere, de også, nå var de 'med' og ble sett, og de fikk til og med lov til å betale en avgift for strøm og vann, av en størrelse som de maktet å betale. Resultat: Redusert kriminalitet og et langt større engasjement i frivillig arbeid.

Man skal ikke kjøpe denne boken om man ønsker nye fakta. For den velorienterte inneholder den ikke nye opplysninger. Men boken representerer en vinkling på debatten som generelt ikke får nok plass, og som det derfor er viktig å bli minnet om. Boken er lettlest og argumenterer på en språklig elegant måte rundt viktigheten av å ta vare på våre felles goder og på å arbeide med og i fellesskap. De mange eksemplene inspirerer, selv om budskapet er meget enkelt og innlysende. Det er bare det at vi har det med å glemme det, også i egen velmenende iver. Og så er det en optimistisk bok: Nok står vi overfor tilsynelatende uoverstigelige utfordringer, men det kan la seg gjøre å håndtere dem, hvis vi aktiverer fellesskapene.

Søren Hermansen og Tor Nørretranders
Fælledsskab
 Samsø Energiakademi, ISBN 978-87-92274-00-7
 Boken er utgitt på dansk

Økonomiens alvor

Av Arne Øgaard

Finanskriser, store underskudd i Syd-Europa, Kinas økende innflytelse. Media påminner oss daglig om truslene i dagens økonomi, men hvor ille er det egentlig? Boka *Gjeld* bringer en rekke faktaopplysninger som klargjør at vi befinner oss i en svært utfordrende situasjon.

Etter finanskrisen i 2008 våknet mange amerikanere opp uten arbeid og egen bolig. Finansinstitusjoner rundt om i verden gikk overende, mens andre ble reddet av ulike statlige inngrep. Dette kom som en overraskelse på de fleste, og ingen vet hvilke overraskelser vi kan våkne opp til i morgen. Men når vi ser tilbake, kan vi imidlertid forstå mer av hvorfor det gikk som det gikk. Den norske økologen Christian Anton Smedshaug har skrevet en innsiktsfull bok om den økonomiske situasjonen både i dag og i vår nære fortid. Det at han ikke er økonom kan ha hjulpet ham til å se forholdene i en friere og større sammenheng, og han kan uttrykke seg i et språk som er forståelig for de fleste. Boka får fram mange vesentlige fakta og viser klare

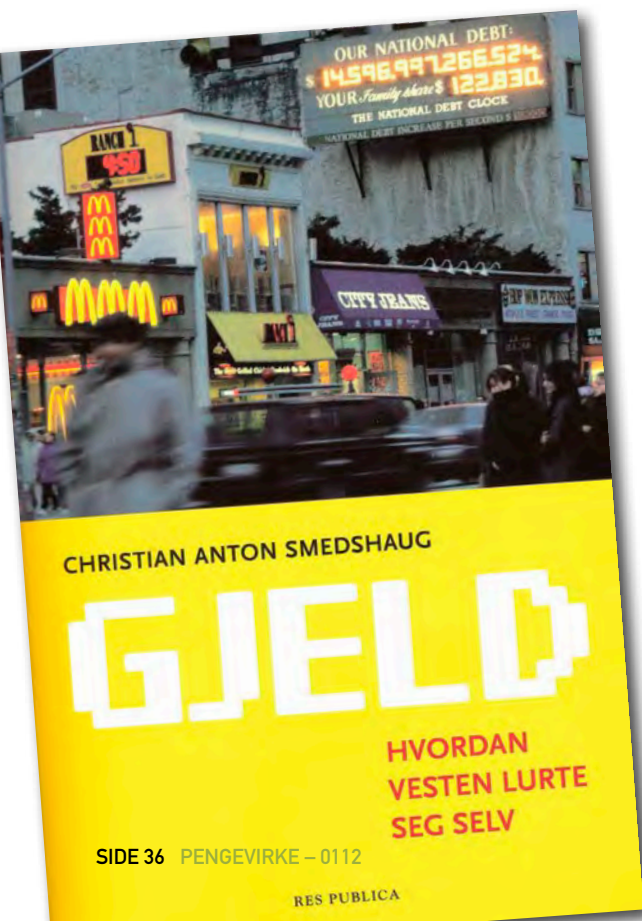
„Smedshaugs styrke er å beskrive det som er og har vært. Hans antydninger til løsninger ligger i troen på sterkere styring både nasjonalt, regionalt og globalt.“

historiske linjer. Den gir innsikt i hvordan pengesystemet har utviklet seg etter at USA i 1971 gikk over fra gulldeking til dagens situasjon hvor all pengeverdi er basert på ren tillit. Boken viser hvordan Reagans og andre politikeres naive tro på markedskreftenes suverenitet førte verden rett inn i den forrige finanskrisen og hvordan tro på evig stigende eiendomspriser

deretter førte mange land inn i en svært vanskelig situasjon. Økonomien i vesten er i liten grad styrt. Politikerne tenker lite langsiktig og har ofte nok med å prøve å ri av krisenes verste symptomer. Denne økonomien konkurrerer med det Smedshaug kalles Kinas leninistiske kapitalisme. En økonomi som i stor grad er preget av styring og langsiktig strategi. Vi leser ofte om Kinas sterke ekspansjon i Afrika, men kineserne foretok oppkjøp og investeringer i Europa

for 44 milliarder dollar fra 2008 til 2010 og skaffet seg kontroll over 118 selskaper. Det snakkes mye i Norge om at vi må satse på forskning og innovasjon i høyteknologi, men samtidig ser vi at kineserne raskt kjøper opp nye patenter. Hvordan vil det gå med oss i vesten hvis denne utviklingen fortsetter?

Smedshaugs styrke er å beskrive det som er og har vært. Hans antydninger til løsninger ligger i troen på sterkere styring både nasjonalt, regionalt og globalt. Men når en ser de store problemene mange land sliter med både internt og i samarbeidsrelasjoner, kan det virke som om vi er langt fra å kunne gjennomføre de nødvendige tiltakene. Mange av Smedshaugs forslag er utvilsomt gode, men de virker likevel utilstrekkelige. Jeg skriver ikke dette for å fremstå som en dommedagsprofet, men for å oppmuntre til å tenke mer fantasifullt og på langt flere plan. Denne boka beskriver det alvorret som bør inspirere til slik aktivitet.

Christian Anton Smedshaug
Gjeld - Hvordan vesten lurte seg selv
 Res Publica 2011, ISBN: 9788282260268

Hva mente Keynes?

Av Arne Øgaard

Keynes tok feil, leser jeg av og til i avisenes overskrifter. Men etter å ha strevd meg gjennom den nye norske oversettelsen av hans hovedverk *Allmenn teori om sysselsetting, rente og penger* undres jeg over hvor godt de ulike ekspertene egentlig kjenner John Maynard Keynes. Mitt hovedinntrykk er at Keynes er mer opptatt av å skape bevegelse i den økonomiske tenkningen enn av å proklamere endelige sannheter. Hos Keynes kan en finne intensjoner som en ikke nødvendigvis finner hos alle økonomer. Han var opptatt av sunn fornuft og av å forholde seg til allmennhetenes psykologiske tilbøyeligheter. Han var også opptatt av å kombinere økonomisk effektivitet med sosial rettferdighet og individets frihet. Han ville at økonomisk vekst skulle frigjøre tid og ikke nødvendigvis føre til økt forbruk.

Selv om Keynes har mange inspirerende formuleringer, er det ikke først og fremst det en finner i denne boken. Den er i større grad preget av komplekse og meget omstendelig drøftelser av forhold som pris, lønn, etterspørsel, renter og konsumtilbøyelighet. Mye av dette har mest historisk interesse og er stoff for spesielt interesserte. Men drøfting av forskjellen på sparing

og investering og hans sammenligning av moderne verdipapirhandel med stol-leken er fremdeles meget aktuelle.

Keynes

Allmenn teori om sysselsetting, rente og penger
Vidarforlaget 2011, ISBN: 9788279901181

Spirituell økologi

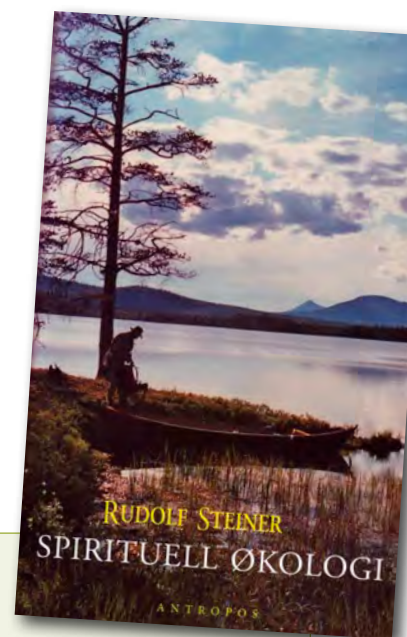
Av Arne Øgaard

Mange av Pengevirkens lesere er opptatt av økologisk jordbruk, mange har også hørt om biologisk-dynamisk jordbruk, men hva er egentlig forskjellen?

Det spesielle med biologisk-dynamisk jordbruk er det grunnleggende synet på naturen, plantene, husdyrene og matjordlaget. Moderne kjemi og biologi kan si mye om naturen, men langt fra alt. I det biologisk-dynamiske jordbruket er intensjonen å forholde seg til naturen som en levende visdomsfylt helhet. Rudolf Steiner har gitt viktige bidrag til en slik helhetsforståelse gjennom sine beskrivelser av naturens ikke-materielle sider.

Matthew Barton har gjort et imponerende arbeid med å samle sentrale tekster fra Rudolf Steiners foredrag om naturen. Tekstutdragene er valgt ut blant de lettest tilgjengelige, redigert med pedagogisk innsikt og er bundet sammen av aktuelle kommentarer. Boken *Spirituell økologi* begynner med hvordan vi skal forholde oss til Steiners kunnskap og selv bli i stand til å utvikle en meditativ naturforståelse. Videre følger temaer som: Jorden som et levende vesen, livet i vann, plantenes liv, insektenes forstand, dyrenes vesen, biologisk-dynamisk jordbruk og betydningen av å ha empati med naturen. Alle som er opptatt av planter og dyreliv vil her finne nye tanker de kan prøve ut.

Dette er viktig fordi interessen for naturvern og dyrevelferd på mange områder er synkende. Natur- og miljøorganisasjonene har ofte begrenset seg til å argumentere ut fra rent materialistiske forestillinger. Dette er forståelig fordi man ellers kan bli betraktet som useriøs. Men uten en dypere naturforståelse mister dette arbeidet også noe av den nødvendige drivkraften.

Rudolf Steiner
Spirituell Økologi
Antropos Forlag 2011

Den farlige forskjellen

Av Lars Pebrson

Det har vakt en viss oppsikt at en av verdens rikeste menn, den amerikanske investeringsteringsguruen Warren Buffet, offentlig har klaget over at han betaler for lite skatt. -Min sekretær betaler en høyere skatteprosent enn meg, sier han. Han har fått støtte fra en del likesinnete, bl.a. en gruppe franske milliardærer.

Det er andre rike mennesker som så absolutt ikke bryr seg om dette synspunktet: -Buffet kan bare sende en sjekk til skattevesenet hvis han vil betale mer, lyder det hånlig. Innvendingen er lite relevant. Frivillige bidrag fra enkeltpersoner har naturligvis ikke den samme virkningen, som hvis man demokratisk beslutter en annen fordeling som skal gjelde for alle.

Den økonomiske krisen har trukket den økende ulikheten frem i lyset. Under 2000-tallets bobleøkonomi var det lettere for flere å føle at de tok del i fremgangen. Nå minker middelklassen i mange vestlige land, mens en stadig større del av inntektene konsentreres blant de rikeste. Utviklingen er særlig grell i Storbritannia og USA. I 1980 tjente den best betalte ene prosenten av USAs befolkning 8 prosent av de samlede inntektene. I 2008 hadde dette tallet vokst til 18 prosent.

Det bekymrer nå også stadig flere økonomer og andre eksperter. Temaet har nettopp vært på dagsordenen på det årlige møtet i World Economic Forum i Davos, hvor gjennomsnittsinntekten blant deltakerne så absolutt hører til i den høyeste enden av skalaen. Ulikheten truer veksten og den økonomiske stabiliteten.

Hvorfor? Det er egentlig meget enkelt. Det handler om å holde pengene i bevegelse. Jo lengre ned i inntektsklassene et beløp utbetales, jo større er sjansen for at det straks settes i om-løp igjen. Midler som hopes opp i store globale virksomheter eller hos formuende privatpersoner, har ikke samme 'omløps-

hastighet'. Selvfølgelig er det også her personer og foretak som foretar investeringer i realøkonomien og dermed bidrar til kretsløpet. Men sett under ett er det mye kapital som ligger stille. Økt inntekt til den rikeste delen av befolkningen er med andre ord ikke særlig produktiv sett fra et samfunnsøkonomisk synspunkt.

Warren Buffet kan naturligvis godt se at han ikke har noen fordel av at samfunnet mer eller mindre bryter sammen, fordi basale samfunnsfunksjoner ikke lengre kan finansieres. Risikoen for ham vil i den situasjonen være langt større enn ulempen ved at formuen hans måtte bli noen milliarder mindre.

Faktisk har de velstående enda større fordel av et velfungerende samfunn enn gjennomsnittet. Når togene er punktlige, kommer deres ansatte tidsnok på arbeid og kan tjene penger til virksomheten, som Tor Nørretranders gjør oppmerksom på i boken 'Fæledsskab' (anmeldt i denne utgaven av Pengevirke).

I tillegg kommer alle ulikhetens kostnader. Det er velkjent at lav inntekt betyr mer sykdom, med dertil følgende helserelaterte kostnader. En større andel av fattige i samfunnet fører til mer kriminalitet. Omkostningene rundt dette er gigantiske. I USA sitter over 2 millioner mennesker fengslet. Sett i forhold til befolkningstallet er det nesten 11 ganger så mange som i Danmark.

Det er vanskelig for den enkelte å se at en lettelse i skattestrykket på bare litt lengre sikt kan føre til ulemper som er større enn de fordelene man umiddelbart opplevde ved skattelettelsen. Vi blir mer og mer individualistiske, og det blir vanskeligere å mobilisere sansen for at vi hører til i et fellesskap som vi er avhengige av. Og at vår rikdom i vid utstrekning også kan tilskrives andres innsats, og at vi står på skuldrene til dem som kom før oss.

Hvordan utgangen på denne krisen blir, avhenger i høy grad av hvordan det vil lykkes oss som demokratisk samfunn å håndtere spørsmålene knyttet til likhet og ulikhet.

Solhatt økologiske frø

- ✓ rikelig utvalg økologiske frø for hagebrukere
- ✓ ca. 60 sorter tilpasset norske forhold rett fra netbutikken
- ✓ større mengder og flere sorter på bestilling

Info & bestilling

Solhatt økologisk hagebruk
tlf 94839167

www.solhatt.no
info@solhatt.no

Den norske
Eurytmihøyskole

EN KUNSTNERISK
UTDANNELSE

Et liv i bevegelse

med språk og musikk

4-årig Bachelor i Eurytmi
240 STUDIEPOENG

Innføring i Eurytmi
Følg 1. årskurs
60 STUDIEPOENG

Tlf.: 22 44 32 90 dne@eurytmi.no
PROF. DAHLS GT. 30, 0260 OSLO

www.eurytmi.no

OPPTAK HØST-2012: SØK NÅ!

Godkjent for studielån i Statens Lånekasse
og medlem av SiO.

ISSN 1399-7734/
Online: ISSN 1901-2020

Pengevirke 1/2012

Utgis av

Merkur

Den Almennyttige Andelskasse
www.merkur.dk

Cultura Sparebank

www.cultura.no

Redaksjon

Henrik Platz (ansvarlig i Danmark)
hp@merkur.dk

Arne Øgaard (ansvarlig i Norge)
arne.ogaard@steinerskolen.no

Jannike Østervold (sekr.)
jannikeo@cultura.no

Ann Hybertz Frandsen (sekr.)
ahf@merkur.dk

Redaksjonell konsulent

Gert Træger, Traeger A/S

Layout

Martin Helbo, Pixels & paper

Oversettelse

Trude Holthe Møll, Communicator

Bladet kommer ut

Fire ganger i året. Neste gang juni 2012

Opplag

16 400

Frist

Bidrag til neste utgave kan mailes til
Pengevirke

2/2012: senest 12. april

3/2012: senest 13. august

Tema neste to numre

2/2012: Start din egen virksomhet

3/2012: Utdannelse, utvikling og arbeid

Trykk

Scanprint A/S

Forside

Kvinne fra Bangladesh har fått
et mikrolån.

Foto: Strømmestiftelsen

Holdninger og synspunkter som kommer
til uttrykk i de enkelte artikler og inn-
legg, er forfatterene selv ansvarlige for.
De er således ikke nødvendigvis uttrykk
for redaksjonens synspunkter.

Pengevirke er trykt på RePrint papir,
fremstilt av 50% resirkulerte fibre og
50% cellulosefibre. Papiret er Svane- og
FSC merket.

MIX
Papir fra
ansvarlige kilder
FSC® C009911

RETURADRESSE

Cultura Bank
Postboks 6800 St. Olavs plass
N-0130 Oslo

Bruk hodet, følg hjertet,
invester i **Cultura Bank!**

Send sms **INVESTERE** til 2007 og få tilsendt prospekt.

